

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Laitoskäyttämisen arviointi

Selvitys vangin uusimisriskin ja laitoskäyttämisen yhteydestä

Soramäki, Jenni

2013 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Laitoskäyttäytymisen arviointi
Selvitys vangin uusimisriskin ja laitoskäyttäytymisen yhteydestä

Jenni Soramäki
Rikosseuraamusala
Opinnäytetyö
Maaliskuu, 2013

Jenni Soramäki

Laitoskäyttäytymisen arviointi: Selvitys vangin uusimisriskin ja laitoskäyttäytymisen yhteydestä

Vuosi 2013 Sivumäärä 48

Vankitilojen luokittelu on ajankohtainen haaste rikosseuraamusalalla. Uuden luokittelun mukaan vankilat tulisi jaotella valvonnan intensiivisyyden mukaan eri turvallisuustasoihin. Tämä vaatii kuitenkin myös uudenlaista vankien arviointia ja luokittelua. Suomessa ei tällä hetkellä ole käytössä vangin laitoskäyttäytymistä arvioivaa mittaria vaan sijoittelu tehdään pitkälti kliinisten eli ammatillisiin kokemuksiin perustuvien arviointien pohjalta. Kansainvälisesti vangin rikoksen uusimisriskiä ja rikoshistoriaa on käytetty haitallisen laitoskäyttäytymisen ennustamisessa. Opinnäytetyön tarkoitus on tutkia uusimisriskin ja laitoskäyttäytymisen yhteyttä. Tutkimuksen tavoitteena on laatia selvitys siitä, onko vangin uusimisriskiarviolla merkitsevää yhteyttä laitoskäyttäytymiseen ja missä määrin sitä voidaan hyödyntää laitosriskillisyyden arvioinnissa.

Tutkimus toteutettiin vertaamalla vankitietojärjestelmään tehtyjä kurinpitoilmoituksia vangin uusimisriskitasoon. Suomalainen Actuarial Risk Assessment Tool - arviointimittari pohjautuu kolmeentoista vangin rikoshistoriaan ja sosiodemografisiin tietoihin perustuvaan tekijään, joiden perusteella vangille määritetään uusimisriskitaso. Tutkimus antaa viitteitä, että riskitasolla ja laitoskäyttäytymisellä on jossain määrin yhteyttä. Riskitaso selittää erityisesti käytösrikkomuksia siten, että korkean riskitason vangeista tehtiin enemmän haitallista käyttäytymistä käsitteleviä ilmoituksia kuin matalan riskitason vangeista. Riskitaso selittävät myös lupa- ja hallussapitorikkeitä. Riskitasolla ei kuitenkaan näytä olevan yhteyttä väkivaltaisen käyttäytymisen eikä päihderikkomusten kanssa. Tulokset eriteltiin koko otannan lisäksi myös avo- ja suljettuihin laitoksiin sekä suljettuihin laitoksiin ja Hämeenlinnan vankilaan. Nämä tulokset olivat hyvin samansuuntaisia koko aineiston kanssa.

Arviointityökalu ARAT:a ei voi sellaisenaan käyttää vangin luokittelussa, mutta tuloksia voi pitää suuntaa antavina, kun arvioidaan laitosriskiä tai valvonnan määrää, joka vankiin tulisi kohdistaa.

Asiasanat: uusimisriskiarvio, laitoskäyttäytyminen, vankiluokittelu, vankilaturvallisuus

Jenni Soramäki

Predicting prison misconduct: Report on connection between recidivism and prison behavior

Year	2013	Pages	48
------	------	-------	----

Updating Finnish prison facilities security ratings is a current issue in correctional services. According to the renewed classification system, facilities are going to be rated into high and low security level facilities and prisoners are placed according to their need of control. For the new system to work, it requires also prisoner assessment and classification. At the moment there are no meters for predicting prison behavior in the Finnish correctional system. Internationally prisoner's recidivism risk and criminal history has been used to predict harmful behavior in prisons. The purpose of this thesis is to study the connection between recidivism and prison behavior and evaluate the extent it can be used to assess prison behavior and misconduct.

The study was implemented by comparing disciplinary notifications to the prisoner's level of recidivism risk. Disciplinary notifications were gathered from prisoner information system and the levels of risk were originally used as Criminal Sanctions Agency's research material. Actuarial Risk Assessment Tool (ARAT) is a Finnish meter designed to evaluate recidivism on group levels. It consists of thirteen items that are based on an individual's crime history and socio-demographic history. Based on those items all offenders can be classified under one of four levels of risk.

The thesis shows that levels of risk and prison behavior have some semblance of a connection. Levels of risk explain harmful behavior very well. Two out of five high risk prisoners had notifications concerning harmful behavior where only one of ten low risk prisoners had similar notifications. The studies show that levels of risk do not seem to be connected with violent behavior, drug related misconduct or prison escapes. In general it can be said that high risk prisoners have plenty of minor misconducts and they are more prone to break the prison regime. ARAT as such cannot be used in predicting prison misconduct, but it does give guidelines for inmate classification. The levels of risk should be recognized.

Keywords: risk assessment, prison behavior, prisoner classification, prison safety

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Uusimisriskin arviointi	7
2.1	Staattiset ja dynaamiset kriminogeeniset tekijä	9
2.2	Staattisen uusimisriskin arviointimittarit	10
2.2.1	Riskiarviointi menetelmä, Acturial Risk Assessment Tool	11
3	Vankilaturvallisuus	12
3.1	Dynaamisen turvallisuuden arviointi	14
3.2	Laitosriskillisyyden arviointimenetelmät	15
3.3	Vankien luokittelu	17
3.4	Kurinpitorikkomukset	17
4	Laitoskäyttäytyminen	19
5	Tutkimusasetelma	22
5.1	Tutkimusongelma	22
5.2	Tutkimusmenetelmät	22
5.3	Kohderyhmä	23
5.4	Aineiston kerääminen ja analysointi	24
5.5	Luotettavuuden arviointi	26
6	Tutkimustulokset	28
6.1	Yleisesti koko aineisto	28
6.2	Vertailussa suljetut vankilat ja avovankilat	31
6.3	Vertailussa Hämeenlinnan vankila ja muut vankilat	34
7	Johtopäätökset	37
8	Lopuksi	39
	Lähteet	42
	Kuviot	44
	Taulukot	45
	Liitteet	46
	Liite 1. Tutkimuslupa	46
	Liite 2. Vankitietojärjestelmän nimikkeiden luokittelu	48

1 Johdanto

Suomessa vankilat luokitellaan tällä hetkellä kahteen luokkaan, suljettuihin ja avoimiin laitoksiin. Laitokset ovat ajan myötä rakentaneet toimintojaan ja turvallisuuttaan omien tarpeidensa näkökulmasta, siten, että tällä hetkellä vankitilojen kesken on merkittäviä eroja. Vuonna 2012 julkaistiin raportti vankilatilojen päivitetymmästä luokittelusta. Tämä toimi alkusysäyksenä uudelle vankiloiden turvallisuusluokittelulle, joka edellyttää myös vankien riskitasojen parempaa arviointia. Nykyisin vangin laitosriskillisyyden arviointi perustuu pitkälti kliinisiin arviointeihin, niin sanottuun näppituntumaan, ja yksilölliseen harkintaan. Päätösharkinnan perusteita ei ole laadittu, vaikka yleisesti sovellettuja ja käytössä olevia päätöskriteereitä on useita. (Vankitilojen luokittelu valvonnan intensiivisyyden mukaan, 2012: 7.) Kansainvälisesti vangin rikoksen uusimisriskiä käytetään myös viitteenä vangin laitosriskillisyydestä. Myös Suomessa kehitetään aktiivisesti suomalaiselle vankipopulaatiolle sopivaa arviointityökalua. Strukturoitu menetelmä parantaa arvioinnin eheyttä ja tarkkuutta sekä poistaa arvioitsijan subjektiivisen vaikutuksen ja parantaa sekä arvioitsijan että arvioitavan oikeusturvaa. Uusimisriskillä on tutkittu olevan yhteys laitoskäyttäytymiseen. Opinnäytetyössä tutkitaan miten vangin riskitaso selittää haitallista laitoskäyttäytymistä.

Opinnäytetyön aihe valikoitui sen ajankohtaisuuden vuoksi. Opinnäytetyön tarkoitus on tutkia vangin uusimisriskin ja laitoskäyttäytymisen yhteyttä. Tavoitteena on laatia selvitys siitä, onko vangin uusimisriskiarviolla merkitsevää yhteyttä laitoskäyttäytymiseen ja missä määrin sitä voidaan hyödyntää laitosriskillisyyden arvioinnissa.

Aiheen ajankohtaisuudesta huolimatta kattavaa tutkimustietoa laitoskäyttäytymisen arvioinnista oli haastavaa löytää. Tilaus opinnäytetyölle syntyi, kun Hämeenlinnan vankilan johtaja Samuli Laulumaa etsi aiheesta kiinnostunutta opiskelijaa tutkimaan vangin laitoskäyttäytymisen ja uusimisriskin korrelaatioita. Laulumaan vuonna 2011 valmistunut selvitys vankilatilojen määrittelystä luo pohjaa uudelle päivitetymmälle vankilaluokittelulle. Opinnäytetyöni tarjoaa yhden ajankohtaisen näkökulman aiheeseen.

Actuarial Risk Assessment Tool on suomalainen vangin uusimisriskin arviointiin kehitetty mittari. Vangin rikoshistoriaan ja sosiodemografisiin tietoihin liittyviin tekijöihin perustuva mittari kuvaa yksittäisen vangin uusimisriskiä ryhmätasolla. Opinnäytetyössä hyödynnettiin otannan vangeille laskettuja ARAT - arvoja. Mittaria kehittävät Rikosseuraamuslaitoksen tutkija Sasu Tyni sekä Etelä-Suomen Rikosseuraamusalueen arviointikeskuksen erityissuunnittelija Sami Peltovuoma. Uusimisriskiarviota verrattiin vangista tehtyihin kurinpitotoimituksiin, jotka kerättiin vankitietojärjestelmästä kesällä 2012.

Seuraavassa käsitellään ensin tutkimuksen taustalla oleva teoreettinen viitekehys. Vangin rikoksen uusimisriskiä tutkitaan opinnäytetyössä siltä kannalta, miten se on yhteydessä vankilaturvallisuutteen ja laitospäättymiseen. Tutkimuksella pyritään hyödyttämään dynaamista vankilaturvallisuutta ja vankien parempaa tuntemusta. Tutkimuksessa käytetään aineistona vangin uusimisriskiarvion perustuvaa ARAT - arvoa sekä otannan vangeista tehtyjä kurinpi-toilmoituksia. Tutkimuksen eteneminen, tutkimusongelmat ja aineiston kerääminen noudatta-vat kvantitatiivisen tutkimuksen linjaa. Tutkimustulokset on eritelty rikkomuskategorioittain koko aineistoa koskeviin tuloksiin sekä erikseen on verrattu avo- ja suljettuja vankiloita sekä Hämeenlinnan vankilaa ja muita suljettuja vankiloita. Lopuksi pohditaan tutkimuksen tulok-sia, yleistettävyyttä sekä mahdollisia tutkimustuloksiin vaikuttaneita tekijöitä.

2 Uusimisriskin arviointi

Uusintarikollisuuden vaikuttaminen on noussut keskeiseksi rikkoseuraamusalan tavoitteeksi 1990 - luvun lopulta lähtien. 1900 - luvun alussa kehittyneen positivismin ja tekijäkeskeisen hoitoidelogian kiihdyttua tilalle nousi usklossinen koulukunta, jossa päähuomio palautettiin rikolliseen tekoon eikä tekijän taustaan. Progressiiviseen vangin parantamiseen ja erityisestä- vyyteen ei enää uskottu. 1970 - luvulla tehdyn Rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen eli keskeisen vankeinhoitosäädöksen uudistuksen jälkeen Suomessa pyrittiin mahdollisimman sel- keään rangaistusjärjestelmään sekä korostettiin rangaistusten yleisestäävyyttä ja niiden mo- raalia luovaa vaikutusta. Usklassista koulukuntaa kritisoitiin kuitenkin yleisestäävyyden koros- tamisesta, sillä sen katsottiin tekevän rikollisista sijaikärsijöitä, jotka huolehtivat pelotevai- kutuksen aikaansaannista. Usko rikosentekijöiden ja vankien yksilölliseen käsittelyyn elpyi nopeasti. Suomessa otettiin käyttöön uusia, entistä yksilöllisempiä, rangaistusmuotoja. Vuon- na 1992 käyttöön otetut yhdyskuntaseuraamukset korvasivat nopeasti ison osan lyhyistä van- keusrangaistuksista. Vuosituhannen lopussa Suomeenkin levisi *what works* - ja *evidence based* - ajattelutavat, jotka perustuivat seuraamusten sisällä tapahtuvaan rikollisten parantamiseen. (Laine, 2007: 352-357.)

Uusintarikollisuuden vaikuttamisella tarkoitetaan niitä toimenpiteitä, joita rikosentekijöihin kohdistetaan seuraamusjärjestelmässä ja, jotka vähentävät hänen rikollisen käyttäytymisensä uusimisriskiä. Vankiloiden ja yhdyskuntaseuraamusten piirissä on otettu käyttöön kuntoutus- ja toimintaohjelmia, joilla pyritään vaikuttamaan uusintarikollisuuteen. Tällaisia ohjelmia ovat muun muassa väkivaltarikoksista tuomituille suunnattu Omaehtoisen muutoksen ohjelma OMA, seksuaalirikoksista tuomituille suunnattu STOP - ohjelma sekä Matkalla muutokseen - päihdekuntoutusohjelma. (Uusintarikollisuuden vaikuttavat toimintaohjelmat rikosseu- raamusalalla, 2005: 2.) Uusimisriskin arvioinnilla voidaan entistä tarkemmin ennustaa vanki- laan palaavien määriä sekä tunnistaa eroja yksilöiden uusimisriskeissä. Tällä tavoin resurssit

voidaan kohdistaa entistä tehokkaammin ja vankien joukosta voidaan seuloa ne, joiden rikolliseen käyttäytymiseen tulisi vaikuttaa. (Keinänen, 2005.)

Uusintarikollisuudelle ei ole tarkasti rajattua määritelmää ja rikosten uusiminen on aina yleisempää kuin vankeusrangaistuksen uusiminen. Uusimista tarkoittava sana *recidivism* viittaa laajasti uusintarikollisuuteen, mutta suomen kielessä ei ole vakiintunutta termiä, joka yksiselitteisesti tarkoittaisi vapautuneiden vankien sellaista uusintarikollisuutta, joka on johtanut uuteen ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Uusiin rikoksiin syyllistyneiden osuus riippuu esimerkiksi siitä, mitataanko uusimista vapautumisen jälkeiseen rikokseen, uuteen tuomioon vai vankilaan saapumiseen. Jatkossa uusimisrikollisuudesta puhuttaessa tarkoitetaan erotuksena vankilaan palaamiselle niin sanottua *aitoa uusimista*, jolloin uusi rikos on tehty vapautumisen jälkeen. (Hypén, 2004: 16, Tyni, 2011: 154-155.)

Uusimisriskin arvioinnissa on käytetty erilaisia lähestymistapoja. *Subjektiiivinen arviointi* perustuu arvioijan omiin kokemuksiin, jolloin hänen käytössään on vain vaikutelmiin perustuva tieto rikoksen uusimisen todennäköisyydestä. Tällaisia arviointeja tehdään paljon, mutta niillä ei ole todellista ennustearvoa. Erityisasiantuntijoiden tekemiä, ammatilliseen kokemukseen perustuvia arviointeja kutsutaan *kliiniseksi arvioinneiksi*. *Struktuurisessa arvioinnissa* apuna käytetään ennalta määrättyjä kriteereitä, joilla on tilastollinen yhteys uusimiseen. Nämä arvioinnit edellyttävät seurantatietojen keräämistä ja tietoa kriteereiden yhteyksistä uusimisriskiin. Tehokas yksilökohtaisten rikollista käyttäytymistä ylläpitävien tekijöiden arviointi edellyttää kuitenkin *teoriaperusteista arviointia*, jossa yhdistyy tilastot ja uusimisriskiin liittyvien tekijöiden teoreettinen tietoperusta. Uusimisrikollisuutta arvioimaan kehitetyt työkalut ovat standardeja ja strukturoituja. Näin arvioinnin tulos tulisi olla sama tekijästä tai ajasta riippumatta. Arvioinnin tulee mitata spesifisti sitä, mihin se on tarkoitettu ja kattaa arviotavan asian kaikki oleelliset puolet. (Gottfredson & Moriarty, 2006: 180-181, Hypén, 2002: 214-216.)

Vankien uusimisriskin arvioimiseen kehitetyt menetelmät perustuvat kriminogeenisten tekijöiden tunnistamiseen ja arvioimiseen. Kriminogeenisellä tekijällä tarkoitetaan asiaa, joka aiheuttaa rikollista käyttäytymistä, vaikuttaa siihen tai ylläpitää sitä. Ne ovat tarpeita, joissa tapahtuva muutos vaikuttaa uusimisriskiin. (Hypén, 2004: 7.) Rangaistuksen aikaisilla interventioilla voidaan puuttua vangin kriminogeenisiin tekijöihin, jolloin voidaan merkittävästi parantaa rikollisen elämänhallintataitoja sekä vähentää rikoksen uusimisriskiä.

2.1 Staattiset ja dynaamiset kriminogeeniset tekijä

Pyrittäessä myötävaikuttamaan uusintarikollisuuden vähentämiseen, keskeisessä asemassa on niiden uusintarikollisuuteen liittyvien riskitekijöiden ja ominaisuuksien tunnistaminen, joiden muuttumista voidaan edesauttaa. Rikosten tekemisen taustalla nähdään olevan muuttumattomien tekijöiden lisäksi dynaamisia riskitekijöitä, joihin vankeusaikana tulisi pyrkiä vaikuttamaan erilaisin interventioin. Rikollisuudelle myönteiset asenteet ja ajattelutapa, rikollinen seura ja heikot sosiaaliset taidot sekä koulutus, asumistilanne, ongelmanratkaisutaidot, perhetilanne ja päihteiden käyttö ovat niitä seikkoja, joihin vankilassa järjestettävässä kuntoutuksessa pyritään vaikuttamaan. Toisaalta rikoksetonta elämäntapaa tukevien suojatekijöiden vahvistaminen on yhtä tärkeää kuin keskittyminen ongelmien työstämiseen. Tällaisia esille nousevia vahvuustekijöitä voivat olla muun muassa sosiaaliset suhteet, koulutus, työllistyminen, asunto ja fyysinen terveys.

Rikosten uusimisriskin arvioinnissa otetaan huomioon staattiset riskitekijät. Staattinen tarkoittaa sitä, että tekijöihin ei voida enää jälkikäteen vaikuttaa - tapahtuma on ohi ja muuttunut historiatiedoksi. Uusimisriskiin vaikuttaa muun muassa ikä, jona ensimmäinen tuomioon johtanut rikos on tehty sekä tuomioiden, erityisesti väkivaltarikosten määrä. Lisäksi staattisia eli muuttumattomia tekijöitä ovat sukupuoli, vankilakertaisuus, rikoshistoria, uhrien määrä ja vankilasta karkaamiset. Staattisiin tekijöihin ei voida vaikuttaa toimenpiteillä, mutta niiden vaikutukset ovat merkittävät ja sen tiedostaminen on olennaista. Dynaamiset kriminogeeniset tekijät ovat puolestaan asioita, joihin voidaan vaikuttaa esimerkiksi vankeuden ajan suunnittelussa ja joihin vaikuttaminen vähentää tai estää uusintarikollisuutta. (Bonta, 2002: 367-368, Hypén, 2002: 216-217.) Kanadan rangaistusjärjestelmässä on tutkittu, että tärkeimpiä uusintarikollisuuteen vaikuttavia tekijöitä on seitsemän. Näiden tekijöiden on osoitettu ennustavan rikollista käyttäytymistä ja niitä voi tarkoituksellisesti muuttaa. Jos tässä onnistutaan, rikollisen käyttäytymisen tulisi vähentyä. Siksi tarpeiden kattava arviointi on ratkaisevan tärkeää. Nämä seitsemän tekijää ovat *työ* (vakiintunut asema työelämässä, elinkeino), *avio- ja perhesuhteet*, *rikollinen seura* (jengien jäsenyys), *riippuvuudet*, *toiminta yhteisössä* (elämän perustaidot, miten selviää rahankäytöstä), *tunneorientaatio* (kognitiiviset taidot, impulsiivisuus, välitön tarpeiden tyydyttäminen) sekä *asenteet* esimerkiksi rikosoikeusjärjestelmää, yhteiskuntaa, naisia, vähemmistöjä ja henkilökohtaista omaisuutta kohtaan. (Motiuk, 2001: 31-32.)

Riskitekijät koostuvat kuitenkin yksilöllisistä ominaisuuksista. Suoraan vaikuttavien riskitekijöiden ohella on tekijöitä, jotka vaikuttavat epäsuorasti muiden tekijöiden kautta. Yksittäiset riskitekijät eivät automaattisesti johda epäsosiaaliseen tai rikolliseen käyttäytymiseen, mutta niiden kasautuminen kasvattaa riskiä. Ongelmien kasautuminen on usein pitkäaikainen prosessi, jossa lapsuusiän riskitekijät kasautuvat ja välittyvät aikuisuuteen. Lapsen varhaisten käy-

tösongelmien on todettu ennustavan epäsosiaalista käyttäytymistä ja nuorisorikollisuutta myöhemmällä iällä. (Rönkä, 2009: 9-11.) Rikosten uusimisriskin kokonaisarviossa tulee ottaa huomioon myös muita tekijöitä, esimerkiksi vangin vapautumisolosuhteet, ongelmien hallintakeinot ja ongelmien kohtaamisen todennäköisyys.

2.2 Staattisen uusimisriskin arviointimittarit

Staattisten tekijöiden arvioinnilla kyetään arvioimaan uusimisriski, jota pyritään alentamaan dynaamisiin tekijöihin vaikuttamalla (Motiuk, 2001: 48). Vankipopulaation todennäköisyyttä jatkaa rikollista toimintaa on arvioitu erilaisilla staattisen uusimisriskin mittareilla. Uudessa Seelannissa ROC - riskimittarilla pyritään ennustamaan rikoksen uusimisen ja vankilaan palaamisen todennäköisyyksiä. (Bakker & Riley & O'Malley, 1999: 3.) Joan Nuffield kehitti vuonna 1982 GSIR-mittarin (The General Statistical Information on Recidivism), joka arvioi vangin uusimisriskitason 15 arviointikohteen perusteella. Tämä Kanadassa kehitetty mittari perustuu vangin rikostaustaan ja sosiodemografisiin tietoihin, jotka ennakoivat uusintarikollisuutta kolmen vuoden seuranta-aikana. (Nafekh & Motiuk, 2002: 1.)

GSIR:n pohjalta kehitettiin vuonna 1992 SIR-R1 eli Statistical Information on Recidivism. SIR -arvo kuvaa yksittäisen vangin yleistä rikoksen uusimisriskiä ryhmätasolla. Kuten edeltäjänsä, myös SIR-R1 perustuu 15 henkilön rikollisuuteen vaikuttavan tekijän huomioimiseen. (Nafekh & Motiuk, 2002: 2.) Menetelmä auttaa seulomaan erityisesti ne suuren kuntoutustarpeen omaavat vangit, joihin tulisi kohdistaa intensiivisempää kuntoutusta uusimisriskin alentamiseksi. Uusimisriskin arvioimisen lisäksi SIR-arvo on hyödyllinen myös vangin tarpeiden määrittämisessä, toimintojen kohdentamisessa sekä vankisijoittelussa. (Peltovuoma & Tyni, 2011: 2, 21.)

SIR-R1 on ainoa Suomessa käytetty uusimisriskin arviointimenetelmä. Sen soveltuvuutta Suomen oloissa on selvitetty siten, että vangin uusimisriskin arvio perustuu 12 staattisen tekijän huomioimiseen. Mittari pilotoitiin käyttämällä tutkimusaineistona Rikosseuraamuslaitoksen tutkimustiedostoja ja vankitietojärjestelmää. Kohderyhmänä oli kolmen vuoden seuranta-ajalla vuonna 2007 vapautuneet vankeusvangit. Mittarilla mitataan aitoa uusimista, eli vankilaan palaamisen todennäköisyyttä vapautumisen jälkeen tehtyjen uusien rikosten vuoksi. Positiiviset SIR -arvot ennakoivat keskimääräistä alhaisempaa uusimisriskiä, negatiiviset korkeampaa. Ongelmallista SIR -arvioinnissa on se, ettei se sovellu käytettäväksi naisvangeille. (Peltovuoma & Tyni, 2011: 5.) Rikosseuraamuslaitoksen alustavissa tutkimuksissa on havaittu, että vangeille laskettu SIR -pisteytys ennustaa luotettavasti vankien rikosten uusimista ryhmätasolla. Staattinen arvio tuottaa saman tuloksen tekijästä riippumatta. Lisäksi arvioinnin läpinäkyvyys ja objektiivisuus poistaa arvioinnin tekijän subjektiivisen havainnoinnin vaikutuksen sekä takaa arvioitavan oikeusturvan. (Peltovuoma, 2008: 3.) Kritiikki SIR-R1:stä kohtaan kyseen-

alaistaa sen, miten muutokset yksilön käytöksessä ja asenteessa vaikuttavat arviointimenetelmän tarkkuuteen. (Nafekh & Motiuk, 2002: 4.)

2.2.1 Riskiarviointi menetelmä, Actuarial Risk Assessment Tool

Actuarial Risk Assessment Tool on suomalaisten tutkijoiden kehittämä arviointityökalu, jonka keskeisenä lähteenä on SIR-R1. Kuten edeltäjänsä ARAT mittaa yksittäisen vangin yleistä rikoksen uusimisriskiä ryhmätasolla. Tämä tarkoittaa sitä, että tilastollisesti voidaan ennustaa tulevaa riskiä, mutta yksilötasolla voi aina tapahtua poikkeamia. Tavoitteena on pienentää uusimisriskiä erityisesti korkean uusimisriskin omaavien vankien kohdalla seulomalla vankilaan tulovaiheessa ne rikoksentekijät, joille intensiivisiä kuntoutusmenetelmiä tulisi tarjota. Menetelmän laatimisessa primaariaineistona on käytetty vuonna 2007 vapautuneita suomalaisia miesvankeusvankeja kolmen vuoden seuranta-ajalla. SIR-R1:n tapaan menetelmä mittaa niin sanottua ”aitoa uusimista”. ARAT - pisteytys on luotettava myös naisvankien uusimisriskin arvioinnissa, joskin tulosten luotettavuus on hieman heikompaa kuin miesvankien kohdalla. ARAT -arvioinnin käyttämiseen ulkomaalaistaustaisten vankien kanssa tulee suhtautua varauksella, sillä taustatietojen hankkiminen on vaikeaa. (Peltovuoma & Tyni, 2012: 1.) ARAT luokittelee vangit neljään eri riskiryhmään perustuen kolmeentoista henkilön rikollisuuteen vaikuttavan tekijään korkean, melko korkean, kohtalaisen ja matalan uusimisriskin mukaan. (Kuvio 1.) Pisteet vaihtelevat +25 ja -31 välillä siten, että -7 tai pienempi pisteiden summa vastaa korkeaa uusimisriskiä (riskitaso 1), -6:sta -1:n sijoittuva summa vastaa melko korkeaa uusimisriskiä (riskitaso 2), nolasta viiteen pisteeseen vastaa kohtalaista uusimisriskiä (riskitaso 3) ja kuusi tai suurempi summa vastaa matalaa uusimisriskiä (riskitaso 4.) (Peltovuoma & Tyni, 2012: 7.) Tutkimuksessa otetaan kantaa voiko näitä luokitteluja hyödyntää edelleen valvonnan määrän suunnittelussa sekä laituskäyttötymisen arvioinnissa. Opinnäytetyössä käytettiin kesäkuun 2012 versiota. Mittaria on tämän tutkimuksen jälkeen päivitetty.

ARAT ARVIOINTIOSIOT

- 1 Nykyiset rikokset
- 2 Ikä tuomion täytäntöönpanon alkaessa
- 3 Aikaisemmat vankilakaudet
- 4 Ehdonalaisen, ehdollisen tuomion tai yhdyskuntapalvelun muuttaminen vankeudeksi tai valvotun koevapauden peruuttaminen
- 5 Karkaaminen
- 6 Ikä ensimmäisen tuomioon johtaneen rikoksen tekohetkellä
- 7 Aikaisemmat tuomiot pahoinpitelyrikoksista
- 8 Edellisen vapautumisen ja nykyisen rikoksen välillä kulunut aika
- 9 Aiempien tuomioiden yhteenlaskettu pituus
- 10 Aiemmat tuomiot rattijuopumuksista
- 11 Aiemmat tuomiot seksuaalirikoksista
- 12 Aikaisemmat tuomiot törkeistä varkauksista
- 13 Edellinen vapauttava laitos

Kuvio 1: ARAT arvioinnin osiot

3 Vankilaturvallisuus

Tutkimuksen tavoitteena on tehdä selvitys siitä, voiko vangin uusimisriskiarviota hyödyntää vankilaturvallisuuden parantamisessa. Tässä luvussa käsitellään vankiloiden turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä sekä työskentelyssä tapahtuvaa riskiarviointia.

Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuusstrategiset päämäärät ovat kiteytytty kolmeen pääkohtaan. Niiden mukaan rikosseuraamuslaitoksen työ yhteiskuntaturvallisuuden edistämisessä tulee olla tuloksia tuottavaa. Henkilöstön työturvallisuus on otettava huomioon kaikessa toiminnassa ja rikoksesta tuomitulla on oikeus turvalliseen, häiriöttömään ja lainmukaiseen rangaistuksen suorittamiseen. (Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuusstrategia 2010-2015: 7.) Yhteiskunnallisesta näkökulmasta vapauden menettäminen rangaistuksena on oltava rikoksen seuraamuksena uskottava. Jari Lohi mainitsee rikosseuraamusorganisaation tehtäväksi myös vaatimuksen, ettei vanki vapaudu vankilasta vaarallisempana kuin hän oli sinne tullessaan. Tämän päämäärän lisäksi henkilökunnan ja vangin fyysinen koskemattomuus sekä suoja kuuluvat rikosseuraamustyön lähtökohtiin. Laitostoimintojen järjestämistä ohjaa tavoite taata yhteiskunnan, vangin ja henkilökunnan turvallisuus. (2002: 99-100.)

Vankilaturvallisuus voidaan jakaa kahteen osaan, rakenteelliseen ja toiminnalliseen turvallisuuteen. Rakenteellinen turvallisuus sisältää ulkoisen turvallisuuden, sisäisen turvallisuuden ja valvontatekniikan. Ulkoisella turvallisuudella tarkoitetaan asioita, jotka liittyvät vankien karkaamisiin ja luvattomiin poistumisiin, vankilaan tunkeutumisiin sekä luvattomien aineiden, esineiden ja viestien kulkeutumiseen vankilaan. Kriittinen toiminta-alue on laitoksen kehä, joko muuri tai aita ja vankilaan johtava kulkuportti. Kehävalvonnalla pyritään estämään ulospääsy sekä sisään tunkeutuminen. Sisäinen turvallisuus käsittää vankien välisten ja vangeista johtuvien asioiden jäsentelyn, esimerkiksi osastosijoittelun ja vankien liikkumisen laitoksessa. Väkivallan uhan, huumeiden välityksen tai käyttämisen estämiseksi tai tutkinnallisten syiden takia tietyt vangit pyritään pitämään erillään toisistaan. Sisäiseen turvallisuuteen liittyy myös vankilan sisällä käytettävät valvontatekniset laitteet, kuten hälytys-, päällekkarkaus-, kamera- ja yhteydenpitojärjestelmät. (Lohi, 2002: 104.)

Vankiloiden rakenteet ovat hyvin erilaisia, joten valvonta ja vankien toiminnot niiden sisällä on järjestetty eri tavoin. Myös vankitilojen osastoinnit ovat eritasoisia. On huomattu, että mitä paremmin osastointi on voitu järjestää eri vankiryhmien sijoittelussa, sitä vähemmän vankilassa on pelkääjävankeja ja järjestyshäiriöitä. Vangeilla, jotka omaavat muiden vankien keskuudessa korkean statuksen, on kyky ottaa määräysvalta heikompiin vankeihin nähden. Tämä asetelma ehkäistään pitämällä eri vankiryhmät erillään kaikissa vankilan toiminnoissa. (Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuusstrategia 2010-2015: 11.) Toisaalta tällainen osastointi sitoo resursseja, lisää kustannuksia ja rajoittaa vankien toimintoja. Tarkkaan osastoiduissa

vankiloissa ei pysty harjoittamaan sosiaalisia taitoja, jotka ovat tärkeässä osassa kun vanki pyrkii sopeutumaan takaisin yhteiskuntaan.

Toiminnallisen eli dynaamisen turvallisuuden lähtökohtana on ohjattavan kohteen riskin arviointi ja vaatimusten määrittely, joiden perusteella määritellään kulloinkin tarvittava turvallisuuden taso. Järjestelmän suunnittelu ja toteutus tähtäävät tämän vaaditun turvallisuuden tason eheyden saavuttamiseen. (Junninen, 2008: 44.) Toiminnallinen turvallisuus käsittää vankiasumiseen, vangin osallistumisvelvollisuuden täyttämiseen, vapaa-ajan käyttöön ja vangin ulkopuolisiin yhteyksiin kuten poistumislupiin liittyviä asioita. (Lohi, 2002: 104.)

Myös kuntouttavalla työllä on merkityksensä vankilan ja yhteiskunnan turvallisuuden lisäämisessä, sillä muutoshalukkuuden vahvistamisella ja motivoinnilla pyritään uusintarikollisuuden vähentämiseen. Ohjelmien järjestäminen auttaa myös henkilöstöä ennakoimaan paremmin ne tapaukset, joihin liittyy suurin riski. Vangin osallistuminen vankilan valvottuihin toimintoihin lisää laitosturvallisuutta ohjaamalla vangin ajankäyttöä ja mielenkiintoa hyväksytyihin kohteisiin sekä vähentää suljetun laitospäristön aiheuttamia haittoja. Ohjelmat luovat vankien ja työntekijöiden välille myönteistä yhteyttä ja tarjoavat tilaisuuden sosiaaliselle mallintamiselle. (Lohi, 2002: 103, Motiuk, 2001: 31.)

Tutkimuksen kannalta kiinnostava seikka on vankiloiden dynaaminen turvallisuus, joka pohjautuu vankituntemukseen ja lähityöskentelyyn vankiryhmien kanssa. Vankituntemus kattaa yksittäisen vangin sekä vankiyhteisön ja sen ilmapiirin muutokset, joiden aktiivisella havainnoimisella voidaan varautua poikkeaviin, turvallisuutta uhkaaviin tapahtumiin. (Lohi, 2002: 104.) Henkilöiden välinen turvallisuus on usein nähty vuorovaikutuksellisenä, jossa yksilö saa ja antaa turvallisuutta kanssaihmisistä ja yhteisistä pelisäännöistä. Yhteinen kokemuspiiri tai tilanteessa kohtaaminen antavat varmuutta omaan käyttäytymiseen, koska toisten käyttäytymisen voidaan olettaa olevan ennakoitavissa. (Junninen, 2008: 44.) Työntekijät toimivat sosiaalisen oppimisen malleina, tarjoavat rikoksentekeijöille mahdollisuuksia toistuvasti harjoitella sosiaalisia taitoja ja myös myönteistä vahvistusta (Motiuk, 2001: 31). Pääsääntöisesti ihminen vastaa positiivisiin tilanteisiin ja ympäristöihin positiivisesti ja negatiivisiin negatiivisesti. Yleensä vangin turvallisuusriski muuttuu ympäristön muuttumisen mukaan ja ympäristö vaikuttaa tiedostamattakin vangin käytökseen. On pieni määrä vankeja, joiden riski on aina korkealla tasolla. Tällaiset niin kutsutut taparikolliset ovat tietoisesti valinneet rikollisen elämäntavan eivätkä koe tarvetta muuttua. (Laulumaa, 2011: 10-11.)

3.1 Dynaamisen turvallisuuden arviointi

Turvallisuustyön tarkoitus on tiedostaa mahdolliset riskit ja uhat, jotta niihin voidaan varautua oikealla tavalla ja ehkäistä niiden toteutuminen mahdollisimman tehokkaasti (Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuusstrategia 2010-2015: 17). Riskienhallintamenetelmien avulla laitosturvallisuuden riskit tunnistetaan. Niiden avulla osataan hakea oikeanlaista tietoa toimenpideanalyysien pohjaksi ja ryhtyä ennaltaehkäiseviin toimiin. (Lohi, 2002: 102.)

Dynaaminen turvallisuus perustuu työntekijän ja vangin vuorovaikutukseen. Keskeinen osa tätä on arviointiprosessi, jonka avulla saadaan aikaan oikea kontrolli suhteessa riskeihin. Vangin kokonaisvaltainen arviointi, johon liittyy riski- ja tarvearviointi sekä alku- ja loppuarvioinnit, palvelevat tuomitun sijoittelua ja yhteiskuntaan sopeuttamisen tavoitteita. Arviointi parantaa myös ennen kaikkea turvallista vankisijoittelua, jonka tavoitteena on sijoittaa vanki parhaiten valvonnan tarpeita vastaavaan laitokseen. Sijoittelua edistää myös avolaitossijoitukseen esitettävistä vangeista tehtävät turvallisuusarviot. Arvioinnissa kartoitetaan ne tekijät, joilla on merkitystä rikoksettoman elämäntavan muodostamisessa, elämönhallinnan edistymisessä ja yhteiskuntaan sijoittumisessa. Tähän perustuen, hyödyntämällä haastatteluja, havainnointia, asiakirjoja sekä erityisesti arviointityökaluja laaditaan rangaistusajan suunnitelma. Voidaan puhua myös riskin analysoinnista, kun yksittäistä rikoksentekeijää pyritään aktiivisesti ymmärtämään paremmin. Suunnitelman edetessä voidaan vähentää valvonnan intensiivisyyttä ja samalla lisätä tuomitun omaa vastuuta. (Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuusstrategia 2010-2015: 17-18, Hypén & Keinänen & Laulumaa, 2011: 178.)

Junnisen (2008: 71) tutkimuksessa vankilaturvallisuuden suurimmiksi haasteiksi mainittiin vankien osalta vankipopulaation heikko terveydentila sekä rikollisuuden raaistuminen ja ryhmittäminen. Väkivaltarikoksista - erityisesti pahoinpitelyrikoksista - tuomittujen osuus vankirakenteesta on noussut. Vuonna 2001 pahoinpitelyrikoksista oli tuomittu 14 % vangeista, kun vuonna 2010 osuus oli jo 21 %. Henkirikoksista tuomittujen osuus oli keskimäärin viidennes kaikista vangeista. Yhteenvetona, vuonna 2010 useampi kuin neljä kymmenestä vangista suoritti tuomiotaan väkivaltarikoksesta. (Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2010: 7.)

Väkivallan esiintyminen vankilassa ei ole sattumanvaraista. Työskentelyssä on tunnistettavissa niin tilanteeseen kuin henkilöihin liittyviä riskitekijöitä. Turvallisuuden kannalta on oleellista, että henkilökunta tiedostaa kussakin tapauksessa mukana oleviin henkilöihin sekä tilanteeseen ja sen kehittymismahdollisuuksiin liittyvät riskit. Riskikäyttäytymiseen vankien osalta vaikuttavia yleisiä riskitekijöitä ovat muun muassa rangaistuksen pituus ja vangin mahdollinen sitoutuminen päihteiden ympärillä pyörivään elämään esimerkiksi käyttäjänä tai myyjänä. Edelleen riskitekijöitä ovat hetkelliseen elämäntilanteeseen liittyvät tekijät kuten erilaiset viranomaisten päätökset seurauksineen sekä yksityiselämän olosuhteissa tapahtuneet muutok-

set. Konkreettisia riskitilanteita vankiloissa ovat muun muassa vastentahtoiset siirrot, eristämistilanteet, tarkastustoiminta, kurinpitorangeistukset, kielteiset päätökset sekä puuttuminen vangin olemiseen kieltämällä, käskemällä, moittimalla tai olemalla mahdollistamatta vangin toivomaa ratkaisua. (Toimintapolitiikat väkivallan ja sen uhan vähentämiseksi vankeinhoitolaitoksessa, 2001: 48.) Vankilassa on aina myös varauduttava erityisiin turvallisuusongelmiin, joita ei ilmene kovin usein, mutta toteutuessaan ne aiheuttavat vankilalle aina vakavan turvallisuusuhan. Tällaisia tilanteita ovat muun muassa vankipaot, panttivankitilanteet, pommiuhat, paloturvallisuus ja erityiset sairastapaukset. (Junninen, 2008: 62.)

Laurence Motiuk listaa neljä rangaistusjärjestelmien riskienhallintaa määräävää periaatetta. Vankiloissa tulee tehdä *kunnollinen analyysi* vankipopulaatiosta sekä sen riskitasosta. Näin pyritään paremmin ymmärtämään sekä laitoksessa mahdollisesti tapahtuvia haitallisia tapahtumia, että vankeja, millaisia he olivat ennen järjestelmään tuloaan ja mitä vaikeuksia heille todennäköisesti koituu. Toinen periaate on *tiedon välittäminen* sekä organisaation sisällä, että vankilan ja ulkopuolisten tahojen välillä. Usein eri toimijoilla on tietoa, josta olisi paljon hyötyä rikosentekijän ymmärtämiseksi. Myös sisäinen tiedonkulku edistää rikosseuraamustyön tehokkuutta ja vaikuttavuutta. Kolmas riskianalyysin periaate on *seuranta*. Lähtötilanteen arvioinnin lisäksi tärkeää on seurata rikosentekijän edistystä kohti rangaistusajan suunnitelmassa määritellyjä tavoitteita. Yksilöä arvioidaan koko ajan uudelleen koko tuomion ajan. Näiden periaatteiden lisäksi tärkeää ovat myös toimet, jotka toteutetaan näiden seurauksena. Viimeinen periaate onkin *interventio*, tarvittaessa asioihin puututaan. (2001: 27-30.)

Yksilöllisten tekijöiden ennakoiva huomiointi edellyttää hyvää seurantajärjestelmää ja ammattitaitoa tunnistaa mahdolliset tulevista ongelmista varoittavat merkit. Työntekijöiden on kyettävä tunnistamaan riskit, niiden todennäköisyys ja suuruus. Motiuk kehottaa kaikkia vankeinhoiton työntekijöitä kysymään itseltään seuraavat kysymykset: Millä tavoin tämä tapaus, tilanne tai skenaario voi epäonnistua ja mitä epäonnistumisesta seuraa? Oleellista on, että toiminta tapahtuu lähellä vankia. Tällöin vangin tuntemus paranee ja muutokset käytöksessä ja ilmapiirissä havaitaan. Vangin tuntemista voidaan lisätä myös systemaattisilla arviointijärjestelmillä. (Motiuk, 2001: 27, Toimintapolitiikat väkivallan ja sen uhan vähentämiseksi vankeinhoitolaitoksessa, 2001: 43.)

3.2 Laitosriskillisyyden arviointimenetelmät

Vankiloissa tehdään päivittäin turvallisuuteen ja riskien mittaamiseen liittyvää arviointia. Vangin sijoittaminen koevapauteen, ehdonlaiseen vapauteen tai avovankilaan sekä sijoittelu laitoksen sisällä ovat kaikki osaltaan yhteydessä riskien arviointiin. Useimmiten ennusteet tehdään perustuen päätöksentekijän omiin kokemuksiin. Tilastollisiin ennusteisiin perustuvia arviointityökaluja käyttämällä voitaisiin tehdä entistä tarkempia yksilötason ennusteita, joita

käyttää hyväksi paitsi päätöksenteossa, myös resurssien jakamiseen entistä tehokkaammin. Objektiiivinen ja läpinäkyvä arviointityökalu takaa arvioitavalle myös parhaan oikeusturvan. (Hypén & Keinänen & Laulumaa, 2011: 180-181.)

Laitosriskillisyyden arviointiin on kansainvälisesti kehitetty erilaisia mittareita, joita ei ole Suomessa vielä testattu. Kanadassa 1996 käyttöön otettu Custody Rating Scale (CRS) kehitettiin tarpeesta jaotella kaikki vangit korkean, keskitason tai matalan riskitason vankeihin. CRS:n kehitysvaiheessa tehdyt tutkimukset osoittivat, että riskiluokittelut olivat yhteneviä vahingollisen laitospäättymisen kuten karkaamisten ja ehdonalaisten vankeuden perumisten kanssa. Vangit, joille määritettiin korkea riskitaso, syyllistyivät myös useammin järjestysrikkomuksiin, kuin keski- tai matalan riskitason vangit. (Grant, 1998: 2-3.) Motiukin ja Nafekhin (2002: 3) mukaan SIR-R1 ja CRS korrelaatio on merkittävä, korkea uusimisriski ennustaa myös korkeaa laitosriskiä.

CRS:a on sittemmin käytetty turvallisuusluokittelun arvioinnissa sekä vankeusvankien sijoittelussa. Vuonna 1997 67 % Kanadan vankiloiden vangeille oli määritetty CRS -arvo ja kolme neljäsosa sijoiteltu turvallisuusluokitukseltaan arvoa vastaavaan rangaistuslaitokseen. CRS koostuu kahdesta erillisesti pisteytetystä osiosta; ”laitossopeutuvuus”-osio, jolla kartoitetaan aiemmat rikkeet laitoksissa, karkaamiset, päihdeongelma sekä ikä ja ”turvallisuusriski” -osio, johon kuuluu muun muassa rikoshistoria, rikkeiden laatu ja tuomion pituus. (Grant, 1998: 2-3,18.)

Aiempi rikollinen käyttäytyminen ennustaa haitallista käyttäytymistä myös vankiloissa. Camp ja Gaes viittaavat tutkimukseen, jossa vankien rikkomukset luokiteltiin kuuteen kategoriaan, joista neljä käsittelivät rikkomuksia, jotka eivät olleet kiellettyjä vankilan ulkopuolella. Nämä kategoriat liittyivät vankilan turvallisuuteen (mielenosoitukseen osallistuminen, henkilökunnalle kuuluvan tavaran hallussapito), vangin vastuullisuuteen (työvelvoitteen laiminlyöminen, oleilu kielletyllä alueella), omaisuuteen (kielletyn tavaran hallussapito, rahan lainaaminen) sekä muunlaisiin rikkeisiin kuten epäsiisteys tai itsensä tatuoiminen. Vangit oli luokiteltu aiemman rikollishistoriansa perusteella eri riskitasoihin. Tutkijat huomasivat, että nämä riskitasot ennakoivat merkittävästi tulevaa riskikäyttäytymistä, erityisesti väkivaltaista käyttäytymistä. Ainoa riketyyppi, jota riskitaso ei estimoinut, oli päihteisiin liittyvät rikkeet. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että riskikäyttäytymisellä vankilassa on yhteys uusimisrikollisuuden ainakin Kalifornian rangaistusjärjestelmässä. Aiempi rikollinen käyttäytyminen ennakoivat sekä riskikäyttäytymistä vankilassa, että myös tulevaa rikollista käyttäytymistä. (2005: 2-4.)

3.3 Vankien luokittelu

Rikosseuraamuslaitoksen vuoden 2012 tulostavoitteena on toteuttaa vankitilojen valvontatasoluokitus valvonnan intensiivisyyden mukaan. Ohjausryhmän raportissa ehdotettiin laitosten jakautumista neljän turvallisuusluokkaan.

Vankiloiden turvallisuusluokituksen perustavoitteena on sijoittaa oikea vanki oikeaan vankilaan. Tämän tavoitteen toteutuminen edellyttää vankilan turvallisuusluokituksen ja vangin ”turvallisuusluokituksen” onnistumista sekä niiden yhteensovittamista.

(Vankitilojen luokittelu valvonnan intensiivisyyden mukaan, 2012: 7.)

Luokittelussa on kyse ennakoivasta riskienhallinnasta. Vankilatilojen luokittelun kannalta keskeistä on yhteys vankien luokitteluun. Käytännössä on luotava menetelmä, jonka avulla vangin riskitaso määritellään tämän saapuessa vankilaan. Lisäksi on määriteltävä minkälaista valvontaa erilaiset vankiryhmät vaativat. Jotta luokittelu toimisi joustavasti vankien sijoittelun rinnalla, raportissa ehdotetaan, että vangin lähtötaso arvioitaisiin strukturoidusti, jonka jälkeen siirtyminen luokasta toiseen tapahtuisi tavanomaisen sijoittelukäytännön kautta. Luokittelun tulee edesauttaa vankien hallittua siirtymistä avoimempiin olosuhteisiin. Laitoksen tai sen osien luokittelu tarkistetaan vuosittain. Näin varmistutaan siitä, että vankipaikat jakautuvat oikeassa suhteessa ja että resurssit ovat suunnattu tarkoituksenmukaisesti. (Vankitilojen luokittelu valvonnan intensiivisyyden mukaan, 2012: 12-13.)

3.4 Kurinpitorikkomukset

Rikosseuraamusalan objektiivista turvallisuutta voidaan arvioida erilaisista järjestelmän tuottamista tilastoista, joita ovat esimerkiksi vankiloiden poikkeustilanneilmoitukset, kurinpitomerkinnot, ilmoituksen henkilökuntaan kohdistuvasta väkivallasta, ilmoitukset vankien välisestä väkivallasta, takavarikoitujen huumeiden määrä, virtsakokeiden tulokset, vankien luvattomat poistumiset, karkaamiset ja poistumisluvalle jäämiset sekä omasta pyynnöstä erillään asuvien vankien määrä. (Junninen, 2008: 45.) Samuli Laulumaa käyttää selvityksessään vankilatilojen määrittelystä vankien kurinpitorikkomuksia keinona lähestyä vankeusajan riskillisyyden arviointia. Myös tässä tutkimuksessa turvallisuutta arvioidaan vangeista tehtyjen kurinpitotoimitusten kautta. Vuonna 2009 suljetuissa vankiloissa kirjattiin 60 kurinpitorikkomusta 100 vankia kohden. Avovankiloissa vastaava luku oli 52 kurinpitorikkomusta. Eniten rikkomuksia kirjattiin päihderikkomuksiin ja sopimattomaan käytökseen liittyen. Eniten haittaa vankilaturvallisuudelle aiheuttaa väkivaltarikkeet. Suljetuissa vankiloissa ilmoitettiin 4,6 väkivaltarikkomusta 100 vankia kohden. (2011: 56.) Vankeuslaissa kurinpitorikkomukset ja -rangaistukset määritellään seuraavasti;

Jos vanki syyllistyy vankilassa tai Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen valvonnan alaisena rikokseen, josta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa, poistuu luvatta avolaitoksesta tai terveydenhuollonlaitoksesta, rikkoo poistumisluvan, opintoluvan tai ulkopuoliseen toimintaan osallistumisen ehtoja, jättää noudattamatta virkamiehen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi antamaa käskyä tai rikkoo vankilan järjestyssääntöjä, hänelle voidaan määrätä kurinpitorangaistus. Rikoksesta, josta on tehty ilmoitus poliisille, ei saa määrätä kurinpitorangaistusta. (VankL 15 luku 3 §.)

Jollei muistutusta pidetä riittävänä seuraamuksena, vangille tai tutkintavangille voidaan määrätä kurinpitorangaistuksena

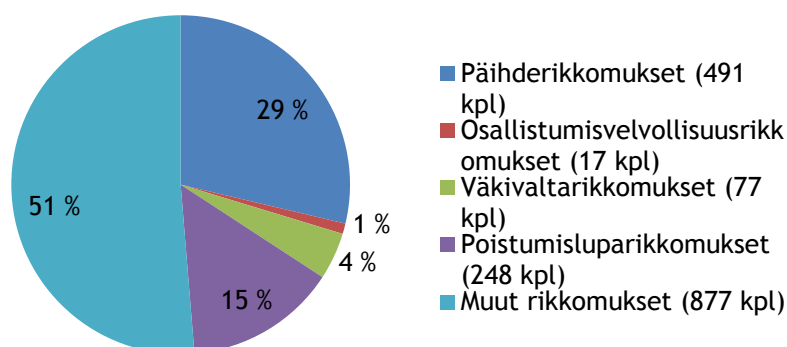
- 1) varoitus
- 2) vapaa-ajan toimintaan osallistumisen, rahan tai muiden maksuvälineiden käytön tai omaisuuden hallussapidon rajoittaminen enintään 30 vuorokauden ajaksi (*oikeuksien menetys*)
- 3) sijoittaminen yksinäisyyteen enintään 14 vuorokauden ajaksi (*yksinäisyysrangaistus*).

Oikeuksien menetys ei saa estää vangin mahdollisuuksia pitää yhteyksiä vankilan ulkopuolelle. Kurinpitorangaistus on pantava täytäntöön viipymättä ja tarpeetonta huomiota herättämättä. Jos täytäntöönpanon aloittaminen aiheuttaa vaaraa vangin terveydelle, täytäntöönpanon aloittamista on lykättävä. Päätettäessä kurinpitorangaistuksen määräämisestä on otettava huomioon järjestyksirikkomuksen laatu, vakavuus, tahallisuus ja suunnitelmallisuus, vangin aikaisemmat järjestyksirikkomukset, järjestyksirikkomukseen johtaneet syyt, vangin pyrkimys estää tai poistaa järjestyksirikkomuksen vaikutuksia, hänen pyrkimyksensä edistää järjestyksirikkomuksensa selvittämistä, vangin terveydentila sekä rikkomuksesta vangille määrätyt turvaamistimenpiteet ja teosta aiheutuvat muut seuraukset. Kurinpitorangaistuksesta päättää vankilan johtaja. (VankL 15 luku 4 § & 10 §.)

Yksinäisyysrangaistus sisältää omaisuuden hallussapidon, yhteydenpidon, radio- ja televisio-ohjelmien seuraamisen sekä harrastus- ja vapaa-ajan toiminnan rajoittamisen. Rajoituksista voidaan poiketa, jos siihen on vangin olosuhteisiin nähden syytä. Vangin oikeutta tapaamiseen ja ulkoiluun voidaan rajoittaa vain, jos tapaamisesta tai ulkoilusta aiheutuu vaaraa vangin omalle tai muiden turvallisuudelle. Jos vanki on yhtäjaksoisesti ollut yksinäisyydessä 14 vuorokautta, uutta yksinäisyysrangaistusta ei saa panna täytäntöön ennen kuin seitsemän vuorokautta on kulunut aikaisemman rangaistuksen päättymisestä. (VankL 767/2005: 15 luku 8 §.)

Vuonna 2009 suljetuissa vankiloissa eniten rikkomuksia kirjattiin nimikkeiden *päihderikkomus* (586 kpl) ja *sopimaton käytös* (211 kpl) alle. Avolaitoksissa järjestysrikkomuksia kirjattiin eniten nimikkeisiin rikkomus laitoksen ulkopuolella (164 kpl), päihderikkomus (84 kpl) ja järjestyssääntöjen rikkominen (87 kpl). (Laulumaa, 2011: 56.) Kurinpitorangeistuksista suurin osa on yksinäisyysrangaistuksia.

Vuonna 2009 rangaistuslaitoksissa määrättiin yhteensä 1 710 kurinpitorangeistusta. (Rikosseuraamuslaitos: Kurinpitorangeistus.)(Kuvio 2.)

Kuvio 2: Kurinpitorangeistukset vuonna 2009 (N=1710)

4 Laitoskäyttäytyminen

Kalifornialaisissa vankiloissa toteutetun tutkimuksen mukaan vankilaympäristössä eniten vangin käyttäytymiseen vaikuttavat kunkin vangin rikolliset arvot ja näiden arvojen intensiteetti, vankikulttuuri sekä vankilan virallinen järjestelmä. Vangin identiteetin omaksumiseen vaikuttaa myös vankeusaikaa edeltänyt sosiaalinen elämä ja kokemusmaailma. Vangin vankilaan mukanaan tuomilla asenteilla ja käyttäytymismalleilla on suuri vaikutus vankilaan sopeutumiseen. (Camp & Gaes, 2005: 2.) Laineen (2007: 243) mukaan sosiaalinen instituutio voi pinnalta katsoen toteuttaa julkisesti asetettuja ja lainsäädäntöön kirjattuja päämääriä, mutta niiden aito ja todellinen tehtävä voi olla piilossa. Vankiyhteisö ja vankilakulttuuri näyttäisivät olevan sosiologinen välttämättömyys. Vankiyhteisö omine sääntöineen ja hierarkioineen muodostuu aina, kun ihmisiä vangitaan. (Laine, 2007: 331.) Tätä todistaa myös Stanfordin yliopiston vankilakoe, jossa tavalliset opiskelijat simuloivat vankilaolosuhteita siten, että osa esiintyi vankeina ja osa vartijoina. Jo muutaman päivän jälkeen oli havaittavissa voimakasta yhteisöllistä kehitystä molemmissa ryhmissä. (Stanford Prison Experiment.)

Erving Goffmann kuvaa teoksessaan *Minuuden riistäjät* totaalisia laitoksia, kuten vankiloita, jotka määräävät asukkiensa elämästä tarkasti ja totaalisesti. Klassikoksi muodostuneen analyysin mukaan totaalinen laitos riistää ihmiseltä minuuden erilaisilla nöyryyttämisrituaaleilla kuten yhtenäisellä asulla, yksilöllisten erojen poistamisella ja oman nimen riistämällä.

Elämän eri puolet tapahtuvat samassa paikassa ja yhden ainoan auktoriteetin alaisena. Jäsenen päivärutiinin jokainen vaihe suoritetaan suuren ryhmän välittömässä seurassa, ja ryhmän jokaista jäsentä kohdellaan samalla tavoin ja vaaditaan tekemään samat asiat yhdessä. Kolmanneksi päivärutiinin kaikki vaiheet noudattavat tiukkaa aikataulua, yksi toimi johtaa ennalta määrättyyn aikaan seuraavaan, ja muodollisten sääntöjen järjestelmä ja virkailijakunta on ylhäältäpäin määrännyt koko toimintojen sarjan. Ja lopuksi: nämä pakolliset toimet noudattavat yhtä ainoata rationaalista suunnitelmaa, jonka väitetään toteuttavan laitoksen virallisia päämääriä. (Goffman, 1969: 7.)

Asukkien oma sosiaalinen järjestelmä on vastaus tähän yksilöllisyyden hävittämiseen. Se auttaa asukia ”torjumaan torjujansa” ja välttämään laitokseen sulkemisen psykologiset vaikutukset. Kollektiivinen selviytyminen viittaa opittuihin, yhdenmukaisiin reagoitintapoihin, joilla yksilö pyrkii säilyttämään itsekunnioituksensa. Vankilan sosiaalinen rakenne syntyy sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutuksen kautta. Se ei ole olemassa toimijoiden ulkopuolella, vaan toimijat tuottavat sitä aktiivisesti päivittäisessä arjessa. Sosiaalinen konflikti syntyy, kun toiminnan osapuolet joutuvat omia tavoitteitaan ajaessa eturistiriitaan keskenään. Osapuolet yrittävät vaikuttaa toisiinsa ja saada heitä käyttäytymään oman näkemyksensä mukaisesti. Konflikteja ruokkivat ennakkoluulot ja puutteelliset tiedot toisesta sekä tarve oman sosiaalisen identiteetin vahvistamiseen toisesta erottautumalla. (Tourunen, 2002: 26.)

Vankila edesauttaa moni tavoin sisäänpäin kääntyneen vankikulttuurin muodostumista ja vahvistumista. Koska vangin yhteyksiä ulkomaailmaan rajoitetaan merkittävästi, vangit joutuvat valitsemaan vankilan sisäisen maailman, vankiyhteisön, toiminnalliseksi kentäkseen. Vankilaa edeltänyt sosiaalinen elämä vaikuttaa pitkälti siihen kuinka merkitykselliseksi vankiyhteisö vangille muodostuu. Keskeisimmät vankilakulttuuria ohjaavat tekijät ovat vankien ja henkilökunnan alakulttuurien kohtaaminen. Vankien alakulttuurissa arvostetaan maskuliinisuuden tuottamaa voimaa, älykkyyttä ja rikollisia tekoja. Henkilökunnan kulttuuri pohjautuu tiedolle siitä, että he edustavat sitä yhteiskuntaa, joka on tuominnut vangit rangaistusta kärsimään. Henkilökunnan ja vankien kohtaamista säätelee yhteinen tarve ylläpitää eroa ja etäisyyttä ryhmien välillä. (Toimintapolitiikat väkivallan ja sen uhan vähentämiseksi vankeinhoitolaitoksessa, 2001: 23-24.)

Vankila on voimakas sosiaalinen organisaatio, jonka vaikutukset yksilöihin voivat olla moninkertaiset eri kuntoutusohjelmiin verrattuna. Sulkusen (2003) mukaan kulttuuri on erottelujen järjestelmä, jossa yhteisön jäsenet luokittelevat toisiaan, perustelevat omaa toimintaansa ja tulkitsevat muita. Niin hallitsevassa kuin alistetussakin asemassa olevat jäsenet kehittelevät omia erottelujärjestelmiään niin, että voivat nähdä niissä itsensä myönteisessä valossa. Yhdenmukaisuus ei yleensä ole erikseen harkittua tai tietoisin päätöksen varassa, vaan ihmiset käyttäytyvät yhdenmukaisesti silloinkin, kun kuvittelevat toimivansa yksilöllisesti ja tekevät ratkaisunsa itsenäisesti. Heidän käyttäytymistään säätelee tekijä, jota he eivät voi itse kontrolloida.

Donald Clemmerin vuonna 1940 ilmestynyt tutkimus *The Prison Community* teki tunnetuksi käsitteen prisoituksesta, jolla tarkoitetaan vangin liittymistä vankiyhteisöön ja vankikulttuurin omaksumista. Clemmerin mukaan jokainen vanki prisoituu väistämättä ainakin jossain määrin. Tavanomaiset arvot ja normit, joiden varassa vankilan ulkopuolella toimitaan, eivät kykene vastaamaan niihin vaatimuksiin, joita vankilaympäristö vangille asettaa. Väijäämättä tuloksena on itseä ja muita koskevien arvojen uudelleenmuotoutuminen. Vangin uudet arvot tulevat ilmi vastarintana vankilan organisaatiota ja sen edustajia kohtaan. Yleisiä prisoitukseen liittyviä tekijöitä ovat muun muassa seuraavat: sellaisen roolin hyväksyminen, jonka mukaan olet huonompi ja alhaisempi, vankilan organisaatiota koskevan tiedon kerääminen, jossain määrin uusien syömä-, pukeutumis-, työnteko- ja nukkumatapojen kehittyminen, paikallisen kielen omaksuminen ja sen tunnustaminen, että ympäristölle ei olla kiitollisuuden velassa tarpeiden tyydytyksen vuoksi. Nämä tekijät eivät sinällään ole vahingollisia, mutta vaikuttaessaan useiden vuosien ajan niillä on voimakas vankilaan laitostumista lisäävä vaikutus. (Laine, 2007: 133.) Prisoituksen lisäksi rangaistukseen liittyy oleellisesti alueellisen ja sosiaalisen osallistumisen rajoittuminen, laitokseen ja muihin vankeihin kohdistuvat pelot, totaalinen valvonta sekä sosiaalisten ongelmien kasaantuminen.

Zamble ja Porporino (1988: 10-15, 80-84) tutkivat psykiatrisesti orientoituneessa tutkimuksessa vankilan vaikutusta yksilöön. Tutkimuksessa yksilön tilannekäyttäytyminen on selitettävissä ympäristön ja yksilön käyttäytymisreaktioiden yhteisvaikutuksesta. Tutkimuksen tulokset ovat osoittaneet että vankeusaika muokkaa vangin persoonallisuutta merkittävästi. Vangitseminen tuottaa joillain vangeilla toiminnallisia psyykkisiä syndroomia, kuten kognitiivisten toimintojen kuten muistin heikentymistä, emotionaalisia ongelmia kuten apatia ja joustamattomuus sekä ongelmia ihmissuhteissa. Kolmasosalla tutkimukseen osallistuneista vangeista voitiin todeta lievä masennus, lähes puolella unio ongelmia.

5 Tutkimusasetelma

Kvantitatiivinen tutkimus pyrkii yleistämään. Se perustuu positivismiin, jossa korostetaan tiedon perusteluja, luotettavuutta ja yksiselitteisyyttä. Kvantitatiivisen tutkimuksen tavoitteena on tuottaa perusteltua, objektiivista ja yleistettävää tietoa. (Kananen, 2008: 10.) Opinnäytetyöni tavoitteena on laatia selvitys siitä, onko vangin uusimisriskiarviolla merkitsevää yhteyttä laitospäättämiseen ja missä määrin sitä voidaan hyödyntää laitosriskillisyyden arvioinnissa. Tässä luvussa esitellään tutkimusongelma sekä tutkimusaineisto ja menetelmät, joita käytettiin sen analysoinnissa.

5.1 Tutkimusongelma

Opinnäytetyön tarkoitus on tutkia vangin uusimisriskin ja laitospäättämisen yhteyttä. Tutkimusongelma on vangin laitospäättämisen arvioiminen. Siihen liittyvät tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Selittääkö vangin uusimisriskitaso vangista tehtyjä kurinpitoilmoituksia?
2. Selittääkö vangin uusimisriskitaso vangista tehtyjä kurinpitoilmoituksia kun ilmoitukset on eritelty suljettuihin ja avovankiloihin?
3. Selittääkö vangin uusimisriskitaso vangista tehtyjä kurinpitoilmoituksia kun ilmoitukset on eritelty Hämeenlinnan vankilaan ja muihin suljettuihin vankiloihin?

Tutkimuskysymykset on jaoteltu seitsemään osaan, joissa tarkastellaan erikseen ARAT -pisteytyksen yhteyttä kurinpitoilmoituksista tehtyihin luokitteluihin. Luokittelut ovat Lupa-rikkomukset, Hallussapitorikkomukset, Päihderikkomukset, Käytösrikkomukset, Väkivaltainen käytös, Karkeaaminen sekä Haitanteko. (Liite 2.) Myös tutkimustulokset on eritelty näiden luokittelujen mukaan.

Tutkimuskysymykseen 1 liittyvä hypoteesi:

Uusimisriskitaso selittää kurinpitoilmoituksia siten, että korkea riskitaso ennakoii kurinpitoilmoitusten määrää.

5.2 Tutkimusmenetelmät

Kvantitatiivisen tutkimuksen perusta on muuttuja ja sen mittaaminen. Mittaus kohdistuu johonkin ilmiöön tai havaintoyksikköön, josta halutaan saada tietoja. Kvantitatiivinen tutkimus edellyttää käsitteiden määrittelyä siten, että ne voidaan mitata. Tämän tutkimuksen kannalta keskeiset käsitteet ovat vangin rikoksen uusimisriski sekä laitospäättämisen. Jotta käsitteitä voidaan mitata, on valittava muuttujat vastaamaan käsitteitä. Tutkimus edellyttää niiden

muuttujien tuntemista, jotka vaikuttavat ilmiöön. Muuttuja on mittari, jolla mitataan. Muuttujan ominaisuudet vaikuttavat siihen mitä tilastollisia menetelmiä voidaan käyttää aineiston analysoinnissa. (Kananen, 2011: 57-57.) Laitosturvallisuutta mittaamaan valittiin vangeista tehdyt kurinpitoilmoitukset. Rikoksen uusimisriskiä mittaa vangin ARAT - arvo eli uusimisriskitaso.

Tutkimuksen analysointi perustuu tilastollisiin menetelmiin. Ratkaisuihin vaikuttavat tutkimusongelma ja ilmiön teoreettiset taustaoletukset. Tutkimusongelma rajoittuu ilmiön, tässä tapauksessa uusimisriskin ja laitosturvallisuuden, syy-seuraussuhteen selvittämiseen, joten analyysimenetelmäksi valikoitui ristiintaulukointi. Ristiintaulukoinnilla selvitetään kahden luokitellun muuttujan välistä yhteyttä eli millä tavalla ne vaikuttavat toisiinsa. Riippuvuus-suhteiden löytäminen mahdollistaa asioihin vaikuttamisen. Ristiintaulukoinnin ongelma on, että vaikka muuttujien välillä esiintyy riippuvuutta, mikään ei takaa sitä, että muuttujien välillä vallitsee syy-seuraussuhde. (Heikkilä, 2005: 210, Kananen, 2011: 77.) Ristiintaulukointia varten tulokset muutettiin dikotomisiksi. Muuttujan sanotaan olevan dikotominen, jos se voi saada vain kaksi arvoa, tässä tapauksessa *ilmoituksia yksi tai enemmän* ja *ei ilmoituksia*. Luokittelusta tehtiin Pearsonin Khin neliötesti. Tällä niin sanotulla riippumattomuustestillä voidaan selvittää onko kahden muuttujan välillä tilastollisesti merkitsevää riippuvuutta. Analysoinnissa käytettiin myös prosenttijakaumia sekä taulukoita. Analysointia ja taulukointia varten käytettiin IBM Statistics 19 - ohjelmaa, jonne syötetystä tutkimusdatasta muodostettiin tutkimuksessa käytetyt taulukot sekä laskettiin muuttujien korrelaatioita.

5.3 Kohderyhmä

Tutkimuksen perusjoukkoon kuuluu 3852 suomalaista miesvankia, jotka ovat vapautuneet suljetusta tai avoimesta vankilasta vuonna 2007 ja joille voidaan määrittää ARAT -arvo. Kyseiseen määrittelyyn päädyttiin, koska ARAT - pisteytyksen on tutkittu toteutuvan paremmin miehillä kuin naisilla. Lisäksi ulkomaalaistaustaisille vangeille voidaan vain harvoin määrittää täysi ARAT - arvo puutteellisten taustatietojen takia. Alkuperäiseen rikosseuraamuslaitoksen materiaalin perusjoukkoon oli valittu ainoastaan vankeusvangit, jotka ovat vapautuneet vankilasta ehdonalaiseen vapauteen tai rangaistuksen täysin suorittaneina. Ulkomaan kansalaiset kuuluvat perusjoukkoon, jos heillä on suomalainen henkilötunnus. Uusiminen on määritelty siten, että henkilö on alkanut suorittaa uutta lainvoimaista ehdotonta vankeutta tai yhdyskuntapalvelua viiden seurantavuoden aikana ja henkilö on syyllistynyt viiden seurantavuoden aikana vähintään yhteen rikokseen, mistä on seurannut uusi lainvoimainen ehdoton vankeus tai yhdyskuntapalvelu. (Tyni, 2011: 157.) Vankilaan palaamiseen vaikuttavat yksilön lisäksi kulloinkin kriminaalipolitiikka, rikosten selvittämistapa ja rangaistuskäytäntö. Seuranta-ajan pidentymisen on havaittu kasvattavan uusintarikollisuutta. (Hypén, 2004: 34.) Sasu Tynin tutkimuksen mukaan vuonna 2007 vapautuneista 59,4 % palasi vankilaan tai yhdyskuntapalveluun

vapautumista seuranneiden viiden vuoden aikana. Heistä 55 % palasi vankilaan. (2011: 163-165.)

Otantatutkimuksen tarkoituksena on, että kooltaan huomattavasti pienemmän otoksen perusteella saadut tulokset voidaan yleistää koskemaan koko perusjoukkoa. Otoksen on vastattava perusjoukkoa tutkittavien ominaisuuksien suhteen. Näin otoksesta laskettujen arvojen voidaan olettaa pääsevän mahdollisimman lähelle perusjoukon arvoja. Perusjoukon muodostavat ne, joista tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita, tässä tapauksessa vuonna 2007 vapautuneet miesvangit. (Heikkilä, 2005: 33-34.) Perusjoukosta valikoitiin 200 vankia yksinkertaistetulla satunnaisotannalla sekä vuonna 2007 Hämeenlinnan vankilasta vapautuneet miesvangit (192). Hämeenlinnan vankilaa tarkastellaan yksittäisenä vankilana erityiskiinnostuksen vuoksi, sillä tutkimus tehtiin yhteistyössä Hämeenlinnan vankilan johtajan kanssa. Yhteensä otantaan kuului siis 392 vankeusvankia.

5.4 Aineiston kerääminen ja analysointi

Aineisto kerättiin Vankitietojärjestelmään tehdyistä kurinpitoilmoituksista, joita verrattiin kunkin vangin henkilökohtaiseen ARAT - arvoon. ARAT - pisteytykset ovat osa Rikosseuraamuslaitoksen aiempaa tutkimusmateriaalia, jota hyödynnettiin tutkimuksen aineistoa kerätessä. Aineistoa on käytetty uusintarikollisuusmittareiden kehittämiseen. Tutkimusta varten haettiin Rikosseuraamuslaitoksen keskushallinnon tutkimuslupa (Liite 1.).

Rikosseuraamuslaitoksen tutkimusaineistosta saatiin otannan vankien vuoteen 2007 päättyneen vankilakauden arvopäivä ja vapautumispäivä. Vankilakauden ja vangin henkilöturvaturvituksen perusteella haettiin vankitietojärjestelmästä kaikki kyseisenä kautena vangista tehdyt ilmoitukset. Vankilassa tehdyt ilmoitukset kuvaavat vankilan turvallisuuden tasoa. Ilmoitus on vankilan työntekijän raportti poikkeavasta tapahtumasta vankilan työskentelyssä. Tällainen tapahtuma on esimerkiksi osastolla tehty tarkastus tai päihtynyt, uhkaava tai järjestyssääntöjä rikkova vanki. Näin pyritään keräämään tietokanta kunkin vangin laitospäätyytymisestä. Ilmoituksen tekevä työntekijä voi valita 35 eri vaihtoehdosta nimikkeen ilmoitukselle. Nimikkeitä ovat muun muassa laitospäätyytymisen rikkominen, sopimaton käytös, teräaseen hallussapito, itsensä päihdyttäminen ja muihin kohdistunut väkivalta. Tutkimusta varten nimikkeet jaoteltiin seitsemään kategoriaan, jolloin ne olisivat helpommin käsiteltävissä. Kategoriat olivat Luparikkomus, Hallussapitorikkomus, Päihderikkomus, Väkivaltainen käytös, Karkaaminen, Haitanteko ja Sopimaton käytös. Näistä Sopimaton käytös - kategoria sisälsi eniten nimikkeitä. Jaottelu perustuu rikkomusten samankaltaiseen sisältöön, esimerkiksi itsensä päihdyttäminen, päihhteiden valmistus, välitys tai huumausaineen käyttörikos ja huumausainerikos luokiteltiin päihderikkomukseksi. Luvattoman tavaran, päihhteiden tai teräaseen hallussapitorikkeet saivat yläkäsitteen hallussapitorikkomukset. (Liite 2.)

Vuonna 2009 kirjattiin kaiken kaikkiaan noin 7750 ilmoitusta, 2,2 ilmoitusta vankia kohden suhteutettuna keskivankilukuun (Laulumaa, 2011: 54). Vankiloissa on erilaisia käytäntöjä ilmoitusten täyttämistä. Esimerkiksi alttius tehdä ilmoitus vangin käyttäytymisestä vaihtelee vankiloittain sekä työntekijöiden keskuudessa. Henkilökuntaan kohdistuva uhkaava käyttäytyminen ja häirintä tulevat tietoon vain kohteen subjektiivisen kokemuksen kautta. Usein uhkaava käyttäytyminen ja jopa vähäisempi fyysinenkin kontakti koetaan melko pitkälle työhön kuuluvaksi. Käytännössä vain osa teoista tulee rekisteröidyksi. (Toimintapolitiikat väkivallan ja sen uhan vähentämiseksi vankeinhoitolaitoksessa: 48.) Ilmoituksen sisältö ja nimike on työntekijän oman harkinnan varassa. Koska ilmoituksissa on paljon vaihtelua, monet ilmoitukset tuli käydä läpi yksityiskohtaisesti, jotta ilmoituksen todellinen sisältö selviäisi. Aineistoa kerätessä tehtiin seuraavia linjauksia.

- Ilmoituksista jätettiin huomioimatta ne, joissa vanki oli selkeästi uhrin asemassa tai varsinaista rikettä ei ollut tapahtunut. Näin esimerkiksi, kun ilmoitetaan tehdystä turvatarkastuksesta. Erikseen merkittiin myös ilmoitukset, jotka eivät johtaneet kurinpitotoimenpiteisiin.
- Joskus samalle ilmoitukselle on kirjattu monta nimikettä. Näissä tilanteissa tarkistettiin yksilöllisesti oliko kyseessä tapahtumien sarja vai yksittäinen tapahtuma, jolle on annettu syystä tai toisesta useampi nimike. Jos kyseessä on useampi tapahtuma, huomioitiin kaikki kirjatut nimikkeet erillisinä.
- Jos ilmoitus on jätetty nimikkeellä, joka on kurinpitopäätöstä tehtäessä muutettu, merkittiin kurinpitopäätöksen nimike eli asia johon vangin on todettu syyllistyneen.
- Nimikkeen ”Muu tapahtuma” alle on kasaantunut mitä erilaisimpia ilmoituksia. Siksi kaikki ”Muu tapahtuma” - ilmoitukset käytiin läpi tapauskohtaisesti ja harkittiin miten ne tulisi huomioida. Jos nimikkeen sisältö liittyi selvästi uhkailuun, merkittiin se kohtaan Väkivaltainen käytös. Jos vanki on ilmoittautunut tai tuotu vankilaan päihtyneenä, merkittiin se päihderikkeeksi.
- Poliisin tutkittavaksi siirretyt ilmoitukset merkittiin väkivaltarikkeiksi ja huomioitiin erikseen.
- Joskus vangille ei syylliseksi toteamisen jälkeen annetta rangaistusta, sillä rangaistusta mitatessa on katsottu muiden rikkeestä johtuvien seurausten olevan riittäviä. Tällainen seuraus on esimerkiksi avolaitosmääräyksen peruuttaminen. Nämä ilmoitukset merkittiin samaan tapaan kuin rikkeet, joista oli annettu kurinpitorangeistus.

- Jos rikkeestä ei ole riittävästi näyttöä, merkitään se ilmoituksen tasolle jääneeksi rikkeeksi. Tällainen tilanne voi olla kun kahden vangin asuttamasta sellistä löytyy luvattomia esineitä. Ilmoitus tehdään silloin kummastakin vangista. Tämä huomioitiin materiaalissa erikseen.
- ”Luparikkomus” - kategoriassa eritellään lisähuomioihin, jos vanki on jäänyt palamatta poistumislualta, pois lukien alle vuorokauden myöhästymiset.

Aineistoa kerätessä ongelmana oli ilmoitusten pieni määrä erityisesti kategorioissa ”Väkivaltainen käyttäytyminen” ja ”Karkaaminen”. Karkaamia osui materiaaliin vain 6 ja yleisellä tasolla niitä sattuu melko vähän, joten merkittävien yhteyksien laskeminen oli mahdotonta. Aineistolla tavoitettiin kuitenkin melko kattavasti kaikki uusimisriskiryhmät sekä eri vankila- muodot. Hämeenlinnan vankilasta vapautuneita vankeja oli 192, muista suljetuista vankiloista 131 ja avovankiloista 69. Korkean uusimisriskin omaavia vankeja oli otannassa 104, melko korkean 112, kohtalaisen 77 sekä matalan 99. Otanta toistettiin kahdesti. Tällä testattiin oliko suuri ero avovankiloista vapautuneiden ja suljetusta vankilasta vapautuneiden välillä sattumaa. Suhdeluku säilyi kuitenkin lähes samana.

Ennen kuin voidaan yleistää otoksesta saadut tulokset koskemaan koko perusjoukkoa, on varmistettava, että sattuman todennäköisyys muuttujien väliseen riippuvuuteen tai ryhmien väliseen eroon on tarpeeksi pieni. Eron tai riippuvuuden on oltava tilastollisesti merkitsevä. Tilastollisen testin avulla on mahdollista vain arvioida riskiä siitä onko otoksen perusteella perusjoukosta tehty johtopäätös luotettava. (Heikkilä, 2005: 190.)

5.5 Luotettavuuden arviointi

Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa käytetään valideetti- ja reliabiliteetikäsitteitä. Reliabiliteetti tarkoittaa saatujen tulosten pysyvyyttä eli toistettaessa tutkimus saadaan samat tulokset. Sisäisesti reliaabelissa tutkimuksessa saadut tulokset eivät ole sattumanvaraisia vaan mittari tuottaa samat tulokset eri mittauskerroilla. Valideetti eli pätevyys varmistetaan käyttämällä oikeaa tutkimusmenetelmää, oikeaa mittaria ja mittaamalla oikeita asioita. Tutkimus on validi, jos se mittaa sitä, mitä sen pitääkin mitata. Sisäinen valideetti tarkoittaa oikeaa syy-seuraus-suhdetta. Ulkoinen valideetti liittyy saatujen tulosten yleistettävyyteen. Yleistettävyyden on kunnossa, jos otos vastaa perusjoukkoa. Sisältövalideetti tarkoittaa sitä, että saadut tutkimustulokset ovat seurausta käytetyistä muuttujista. Tavoitteena on, että mittari mittaa juuri oikeaa asiaa. (Kananen, 2008: 79-83.)

Jokaiseen tutkimukseen liittyy tutkijan subjektiivisia valintoja, mutta tutkimuksen tulokset eivät saa riippua tutkijasta. Tutkijalle voi sattua tahattomia virheitä tutkimusta tehdessä. Mittausvirheitä voi syntyä mittausvälineiden epätarkkuuden, mittauksen vaikuttavien häiriötekijöiden, mittausmenetelmän tai mittarin heikkouden vuoksi. (Heikkilä, 2005: 186.) Tämän tutkimuksen tuloksiin ovat voineet vaikuttaa muun muassa tekninen ongelma vankitietorekisterissä ja kirjoitusvirhe lomakkeella, jolla ilmoitukset haettiin. Myös vankiloiden ja työnteekijöiden eri käytänteet ilmoitusten tekemisessä vaikuttavat ilmoitusten määrään ja sisältöön.

Otantatutkimukseen liittyy aina otannasta aiheutuva satunnaisvirhe eli otantavirhe. (Heikkilä, 2005: 186.) Tärkeää otantatutkimuksen kannalta on, että otos on edustava ja tarpeeksi suuri. Taulukosta 1 on nähtävissä miten otoksen ominaisuudet vastaavat perusjoukkoa. Otos toistettiin kahdesti, jolla varmistettiin, että suhdeluku eri ominaisuuksien suhteen ei ollut sattumaa.

	OTOS	PERUSJOUKKO
N	200 (+192 HÄV)	3852
vapautui suljetusta vankilasta	131 (65 %) (+192 HÄV)	2713 (70%)
vapautui avovankilasta	69 (35 %)	1138 (30 %)
korkea riskitaso	104 (27 %)	1008 (26 %)
melko korkea riskitaso	112 (29 %)	917 (24 %)
kohtalainen riskitaso	77 (20 %)	912 (24 %)
matala riskitaso	99 (25 %)	1015 (26 %)

Taulukko 1: Kvantitatiivisen tutkimuksen luotettavuus: otos - perusjoukko.

Vaikka otanta vastaakin ominaisuuksiltaan melko pitkälti perusjoukkoa, on aineisto tulosten kannalta sittenkin liian pieni. Merkitsevyytasot jäivät monesti suuntaa antaviksi, joten suurempi aineisto olisi tuottanut tarkempia tuloksia. Otantaa kasvattamalla olisi myös mahdollisesti saatu kasvatettua niiden kurinpitovirheiden määrää, joiden frekvenssi oli liian pieni yhteyksien laskemiseksi.

6 Tutkimustulokset

Tutkimustuloksissa esitetään tutkimusongelman kannalta oleelliset tulokset, joita käytetään tulosten yleistämiseksi perusjoukkoon. Tutkimustulokset esitetään kolmessa osassa. Ensimmäisessä osassa kuvataan ARAT - pisteytykseen perustuvien riskitasojen tilastollisia yhteyksiä eri rikkomuksiin. Toisessa ja kolmannessa osassa verrataan keskenään suljetuista ja avovankiloista sekä Hämeenlinnan vankilasta ja muista vankiloista saatuja tuloksia.

Muuttujien välistä yhteyttä kuvaa merkitsevyytaso p (probability), joka ilmoittaa kuinka suuri riski on, että saatu ero tai riippuvuus johtuu sattumasta. Merkitsevyytaso mittaa tehdyn johtopäätöksen tilastollista luotettavuutta sekä todennäköisyyttä tehdä virheellinen johtopäätös. Testatun riippuvuuden sanotaan olevan tilastollisesti merkitsevä, jos $p < 0,05$. (Heikkilä, 2005: 194.)

6.1 Yleisesti koko aineisto

Koko aineistossa ($n= 392$) 40 % vangeista (158 vankia) oli tehty ilmoituksia vuoteen 2007 päättyneellä vankeuskaudella. Yhteensä otantaan osui 354 ilmoitusta, joista puolet (50 %) eivät johtaneet kurinpitotoimenpiteisiin. Kolme (1 %) ilmoituksista siirrettiin poliisin selvitettäväksi. Luparikkomuksesta raportoitiin 35 ilmoituksessa, joita yksittäisillä vangeilla oli enimmillään kaksi, 92 % ei ollenkaan. Päihderikkomuksia ilmoitettiin toiseksi eniten, 66 kappaletta, 19 % kaikista ilmoituksista. Päihderikkomuksia ei 85 % vangeista ollut ollenkaan, 15 % vangeista päihderikkomuksia oli yhdestä kolmeen kappaletta. Hallussapitorikkomuksia oli 8 % vangeista, yhteensä 46 ilmoitusta, yksittäisellä vangilla enimmillään 5. Väkivaltaisesta käytöksestä ilmoitettiin 5 % vangeista. 17 vangille oli merkitty yksi väkivaltaa käsittelevä ilmoitus ja yhdelle vangille kaksi ilmoitusta. Yhteensä ilmoituksia tehtiin 19. Käytösrikkomuksia oli määrällisesti eniten, 165 kappaletta, 46 % kaikista ilmoituksista. Tämä kategoria sisälsi myös eniten ilmoitusnimikkeitä. Yhdellä viidestä vangista oli ilmoituksia käytösrikkeestä, määrät vaihtelivat yhdestä jopa kolmeentoista yksittäisillä vangeilla. Karkaamista käsiteltiin vain 6 ilmoituksessa (1,5 %). Samoin haitanteosta tehtyjä ilmoituksia osui otantaan vain 17 kappaletta eli 3 % otannan vangeista. Molempien frekvenssi on liian pieni, jotta sen ja riskitasojen yhteydestä voitaisiin tehdä päätelmiä.

Vangin rikos- ja sosiodemografisesta taustasta määritettävät ARAT - pisteet vaihtelevat +25 ja -31 välillä siten, että -7 tai pienempi pisteiden summa vastaa korkeaa uusimisriskiä (riskitaso 1), -6:sta -1:n välille sijoittuva summa vastaa melko korkeaa uusimisriskiä (riskitaso 2), nollasta viiteen pisteeseen vastaa kohtalaista uusimisriskiä (riskitaso 3) ja kuusi tai suurempi summa vastaa matalaa uusimisriskiä (riskitaso 4.) Aineiston vangeista yli puolet (55 %) kuului korkeaan tai melko korkeaan uusimisriskiryhmään. Otannan keskiarvo on -1 joka vastaa melko

korkeaa uusimisriskiä. Yksi viidesosa (25 %) vangeista oli matalan riskitason vankeja. (Taulukko 2.)

		Frekvenssi	Prosentti
Riskitaso	1	104	26,5
	2	112	28,6
	3	77	19,6
	4	99	25,3
	Yhteensä	392	100

Taulukko 2: Vankien ARAT - pisteytykseen perustuva riskitaso

Voidaan sanoa, että luparikkomuksilla ja riskitasoilla on suuntaa antava yhteys ($\chi^2= 6,410$, $df= 3$ ja $p= 0,093$). Korkea ja melko korkea riskisistä vangeista yhdellä viidestä (21 %) on ilmoituksia luparikkeistä, kun matalan tai kohtalaisen riskin vangeista vain 8 % oli vastaavia ilmoituksia. Luparikkeistä kolmessatoista ilmoitettiin vangin jääneen palaamatta poistumisluvalta. (Taulukko 3.)

	LUPARIKKOMUS		Yhteensä
	ei	vähintään 1	
RISKITASO korkea riski	94	10	104
	90,4%	9,6%	100,0%
melko korkea riski	99	13	112
	88,4%	11,6%	100,0%
kohtalainen riski	74	3	77
	96,1%	3,9%	100,0%
matala riski	95	4	99
	96,0%	4,0%	100,0%
Yhteensä	362	30	392
	92,3%	7,7%	100,0%

Taulukko 3: Luparikkeiden jakautuminen riskitasoittain

Päihderikkomuksilla ja riskitasoilla ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä ($p= 0,947$). Ilmoitukset jakaantuvat riskitasoittain siten, että 13-16 % kunkin ryhmän vangeista on tehty vähintään yksi ilmoitus. (Taulukko 4.)

	PÄIHDERIKKOMUS		Yhteensä
	ei	vähintään 1	
RISKITASO korkea riski	89 85,6%	15 14,4%	104 100,0%
melko kor- kea riski	96 85,7%	16 14,3%	112 100,0%
kohtalainen riski	67 87,0%	10 13,0%	77 100,0%
matala ris- ki	83 83,8%	16 16,2%	99 100,0%
Yhteensä	335 85,5%	57 14,5%	392 100,0%

Taulukko 4: Päihderikkeiden jakautuminen riskitasoittain

Hallussapitorikkeiden ja riskitasojen yhteys on tilastollisesti merkitsevä ($\chi^2 = 8,588$, $df = 3$ ja $p = 0,035$). Korkean ja melko korkean riskitason vangeilla useammalla kuin yhdellä viidestä (22 %) oli hallussapitorikkeitä, kun vastaava luku matalan tai kohtalaisen riskitason vangeilla oli noin yksi kymmenestä (9 %). Korkean uusimisriskin omaavista vangeista 14 % oli vähintään yksi ilmoitus hallussapitorikkeestä. Nämä ilmoitukset muodostivat lähes puolet (47 %) kaikista hallussapitorikkeistä tehdyistä ilmoituksista. (Taulukko 5.)

	HALLUSSAPITORIKE		Yhteensä
	ei	vähintään 1	
RISKITASO korkea riski	89 85,6%	15 14,4%	104 100,0%
melko kor- kea riski	103 92,0%	9 8,0%	112 100,0%
kohtalainen riski	74 96,1%	3 3,9%	77 100,0%
matala ris- ki	94 94,9%	5 5,1%	99 100,0%
Yhteensä	360 91,8%	32 8,2%	392 100,0%

Taulukko 5: Hallussapitorikkeiden jakautuminen riskitasoittain

Myös käytösrikkeillä ja riskitasoilla on tilastollisesti merkitsevä yhteys ($\chi^2 = 29,721$, $df = 3$ ja $p < 0,001$). Korkean riskitason vangeilla lähes kahdella viidestä (38 %) oli ilmoituksia käytösrikkeistä. Melko korkean riskitason vangeilla käytösrikkeitä oli 24 %, kohtalaisen riskitason

vangeilla 12 % ja matalan riskitason vangeilla 9 %. 84 vangilla oli vähintään yksi käytösrikkomus. Näistä 79 % oli korkean tai melko korkean riskitason vankeja. (Taulukko 6.)

		KÄYTÖSRIKKOMUS		Yhteensä
		ei	vähintään 1	
RISKITASO	korkea riski	65 62,5%	39 37,5%	104 100,0%
	melko korkea riski	85 75,9%	27 24,1%	112 100,0%
	kohtalainen riski	68 88,3%	9 11,7%	77 100,0%
	matala riski	90 90,9%	9 9,1%	99 100,0%
	Yhteensä	308 78,6%	84 21,4%	392 100,0%

Taulukko 6: Käytösrikkomusten jakautuminen riskitasoittain

Väkivaltaisella käytöksellä ($p=0,361$) tai haitanteolla ($p=0,127$) ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä riskitasojen kanssa. Myöskään karkaamiset eivät osoittautuneet olevan yhteydessä riskitasoihin ($p=0,442$). Väkivaltaisesta käytöksestä tehtyjä ilmoituksia oli vain 18 vangilla, karkaamisia kuudella ja haitantekoja 13, joten niistä ei voitu tehdä merkittäviä päätelmiä.

6.2 Vertailussa suljetut vankilat ja avovankilat

Toiminta avovankilassa on luonteeltaan erilaista kuin suljetussa vankilassa, joten laitostyyppien järjestyssäännöt ovat hyvin erilaiset. Esimerkiksi liikkuminen ja vapaa-ajan vietto avovankilan alueella on vapaampaa kuin suljetussa laitoksessa. Vankila-alueelta ei kuitenkaan saa poistua ilman hyväksyttävää syytä. Päihteettömyys on edellytys avovankilaan sijoittumiselle. Mikäli avovankilassa rikkoo sääntöjä, menettely vastaa suljetun laitoksen käytäntöjä; rikkeestä seuraa ilmoitus ja kurinpitorangaistus. Vanki voi myös menettää avolaitospaikkansa ja siirtyä takaisin suljettuun vankilaan.

Myös vankipopulaatio eroaa suljetuista vankiloista. Junnisen tekemässä tutkimuksessa korostettiin vankivalintojen oikeellisuutta turvallisuutta lisäävänä tekijänä. Avolaitoksiin ei tulisi sijoittaa riskiryhmiä tai vankilaturvallisuutta vaarantavia henkilöitä. (Junninen, 2008: 77.) Rangaistusjärjestelmässä pyritään porrastettuun vapauttamiseen, jossa vanki siirtyy suljetusta vankilasta asteittain avoimpiin olosuhteisiin ennen vapautumista. Avovankilaan siirtäminen viestii vangin potentiaalista ja mahdollisuuksista selvitä vapaudessa, samoin jos vanki vapautuu suljetusta laitoksesta. ARAT - arvioinnin 13. kohta onkin edellinen vapauttava laitos.

Satunnaisotannalla valikoidusta kohderyhmästä 69 vankia vapautui avovankilasta ja 323 vapautui suljetusta vankilasta. Avovankilasta vapautuneista neljä oli korkean uusimisriskin vankeja, 23 melko korkean riskin, 14 kohtalaisen riskin ja 28 matalan riskin vankeja. Suljetusta vankilasta vapautui 100 korkean riskin, 89 melko korkean riskin, 63 kohtalaisen riskin ja 71 matalan riskin vankia.

Riskitason ja luparikkomusten välillä ei näytä olevan tilastollisesti merkitsevää yhteyttä kummassakaan laitostyyppissä (suljetut vankilat $p=0,249$, avovankilat $p=0,289$). Riskitaso ei selitä myöskään päihderikkomuksia (suljetut $p=0,249$, avoimet $p=0,289$) tai väkivaltaista käyttäytymistä (suljetut $p=0,249$, avoimet $p=0,289$) kun rikkeet on jaoteltu erikseen suljetuista ja avoimista vankiloista. Suljetusta vankilasta vapautuneilla matalan riskin vangeilla 17 % oli vähintään yksi päihderikkomuksesta kertova ilmoitus, avovankilasta vapautuneilla vastaava luku oli 14 %. Avovankilassa ilmoitettiin vain kahdella (7 %) väkivaltakäyttäytymistä, suljetussa kuudellatoista (5 %).

Suljetuissa vankiloissa hallussapitorikkomukset ovat yhteydessä suuntaa antavasti riskitasojen kanssa ($\chi^2=6,539$, $df=3$ ja $p=0,088$), kun taas avolaitoksissa ei näytä olevan merkitseviä yhteyksiä ($p=0,860$). Avovankiloissa kahdella vangilla oli ilmoitettu hallussapitorikkeesta (3 %). Suljetussa vankilassa tehdyistä ilmoituksista 77 % oli korkea tai melko korkea riskisistä vangeista. (Taulukko 7.)

LAITOSTYYPPI			HALLUSSAPITORIKE		Yhteensä
			ei	vähintään 1	
SULJETTU	RISKITASO	korkea riski	85	15	100
			85,0%	15,0%	100,0%
		melko korkea riski	81	8	89
			91,0%	9,0%	100,0%
		kohtalainen riski	60	3	63
			95,2%	4,8%	100,0%
	matala riski	67	4	71	
		94,4%	5,6%	100,0%	
	Yhteensä	293	30	323	
		90,7%	9,3%	100,0%	
AVO	RISKITASO	korkea riski	4	0	4
			100,0%	0,0%	100,0%
		melko korkea riski	22	1	23
			95,7%	4,3%	100,0%
		kohtalainen riski	14	0	14
			100,0%	0,0%	100,0%
	matala riski	27	1	28	
		96,4%	3,6%	100,0%	
	Yhteensä	67	2	69	
		97,1%	2,9%	100,0%	

Taulukko 7: Avo- ja suljetuista vankiloista vapautuneiden vankien ARAT - pisteytykseen perustuvat riskitasot

Karkaaminen ei tuottanut yhteyttä kummassakaan laitostyypissä. Avovankiloissa ei kirjattu otantaan valikoituneille vangeille yhtäkään karkaamista tai luvatonta poistumista käsittelevää ilmoitusta. Suljetuissa vankiloissa karkaamisia oli kuusi, joista 83 % korkean tai melko korkean riskitason vankeja.

Riskitasolla ei ole yhteyttä käytösrikkomuksiin avovankiloissa ($p= 0,912$), mutta suljetussa vankiloissa käytösrikkomusten yhteys riskitasoon on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($\chi^2= 32,454$, $df= 3$ ja $p< 0,001$). Avovankilassa käytösrikkeet jakautuivat melko tasaisesti kullekin riskitasolle kuitenkin niin, että matalan riskitason vangeilla ilmoitettiin enemmän rikkeitä (33 %) kuin korkean riskitason vangeilla (7 %). Suljetussa vankilassa 86 % ilmoituksista oli tehty korkean tai melko korkean riskitason vangeista. Korkean riskitason vangeista lähes kahdella viidestä (38 %) oli vähintään yksi ilmoitus. (Taulukko 8.)

LAITOSTYYPPI	KÄYTÖSRIKKOMUS		Yhteensä	
	ei	vähintään 1		
SULJETTU RISKITASO	korkea riski	62	38	100
		62,0%	38,0%	100,0%
	melko korkea riski	68	21	89
		76,4%	23,6%	100,0%
	kohtalainen riski	57	6	63
		90,5%	9,5%	100,0%
Yhteensä	matala riski	67	4	71
		94,4%	5,6%	100,0%
		254	69	323
		78,6%	21,4%	100,0%
AVO RISKITASO	korkea riski	3	1	4
		75,0%	25,0%	100,0%
	melko korkea riski	17	6	23
		73,9%	26,1%	100,0%
	kohtalainen riski	11	3	14
		78,6%	21,4%	100,0%
Yhteensä	matala riski	23	5	28
		82,1%	17,9%	100,0%
		54	15	69
		78,3%	21,7%	100,0%

Taulukko 8: Käytösrikkomusten jakautuminen riskitasoittain suljetuissa ja avovankiloissa

Haitantekoja ei ilmoitettu avovankiloissa yhtäkään, joten sen yhteyksiä ei voitu laskea. Riskitasoilla ei ole merkitsevää yhteyttä haitantekoihin myöskään suljetussa laitoksessa ($p = 0,169$).

6.3 Vertailussa Hämeenlinnan vankila ja muut vankilat

Hämeenlinnan vankilasta vapautui vuonna 2007 192 miesvankia, joille voitiin määrittää täysi ARAT - pisteytys. Heistä noin kahdella viidestä (43 %) oli tehty kyseisenä vankilakautena vähintään yksi ilmoitus. Lupa-rikkomuksia ilmoitettiin vain 6 % vangeista, päihderiikkomuksia 16 % ja hallussapitoriikkomuksia 9 %. Väkivaltaisesta käytöksestä kertovia ilmoituksia oli yhdeksällä vangilla (5 %), joista yksittäisellä vangilla enintään kaksi ilmoitusta. Karkeamista käsitteleviä ilmoituksia oli kolmella vangilla (2 %) ja haitantekoa käsitteleviä kuudella (7 %), joita yksittäisellä vangilla enintään kolme. Käytösrikkomuksia oli merkitty viidesosalle (20 %) Hämeenlinnasta vapautuneista vangeista. Yksittäisillä vangeilla rikkomukset vaihtelivat yhdestä (24 vangilla) ja kahdesta (10 vangilla) jopa kahteentoista (1 kpl). Luvut kulkivat pitkälti samassa lin-

jassa muiden vankiloiden vangeista tehtyjen ilmoitusten kanssa. Yhteensä muista vankiloista vapautuneista vangeista 38 % oli tehty ilmoituksia vuoteen 2007 päättyneellä vankilakaudella. Käytösrikkomuksia ilmoitettiin Hämeenlinnassa lähes yhdellä viidestä vangista (20 %), kun vastaava luku muissa vankiloissa oli yksi neljästä (23 %). Suurin ero oli kolmen prosenttiyksikön vaihtelu päihderikkomuksissa, kun Hämeenlinnassa päihderikkomuksia ilmoitettiin 16 % ja muissa vankiloissa 14 %. Erot eivät ole huomattavia, ja saattavat selittyä esimerkiksi erilaisilla tottumuksilla tehdä ilmoitus vangin käyttäytymisestä. Hämeenlinnassa on myös tehty linjaus aktiivisesta päihdetestauksesta.

ARAT - pisteet jakautuvat Hämeenlinnan vankilassa ja muissa vankiloissa hyvin samansuuntaisesti. Hämeenlinnasta vapautuneista vangeista (192) yli puolet (54 %) kuului korkeaan tai melko korkeaan uusimisriskiryhmään, muissa vankiloissa (200) vastaava luku oli 56 %. Hämeenlinnasta vapautui eniten riskitason 1 eli korkean uusimisriskin vankeja (54 kpl, 28 %), matalan tai kohtalaisen uusimisriskin omaavia vankeja yhteensä 46 %. Pisteiden keskiarvo oli - 1. Muista vankiloista vapautui eniten riskitason 2 vankeja (62 kpl, 25 %) sekä matalan tai kohtalaisen uusimisriskin omaavia vankeja 44 %. (Taulukko 9.)

Muut vankilat	Frekvenssi	Prosentti
Riskitaso 1	50	25
2	62	31
3	40	20
4	48	24
Yhteensä	200	100
Hämeenlinnan vankila		
Riskitaso 1	54	28,1
2	50	26
3	37	19,3
4	51	26,6
Yhteensä	192	100

Taulukko 9: Hämeenlinnan vankilasta ja muista vankiloista vapautuneiden vankien ARAT - pisteytykseen perustuvat riskitasot

Hämeenlinnan vankilasta vapautuneiden vankien riskitasojen yhteyttä eri rikkomuksiin verrattiin myös muista suljetuista vankiloista vapautuneisiin vankeihin (131 vankia). Sekä haitante-koja, että luparikkomuksia oli määrällisesti vähän, joten niiden yhteyttä riskitasoihin ei voitu laskea. Hämeenlinnan vankilassa ilmoitettiin luparikkomuksia 11 vangilla, muissa suljetuissa 12. Päihderikkomusten ja riskitasojen välillä ei näyttäisi olevan tilastollisesti merkitsevää yh-

teyttä Hämeenlinnan vankilassa ($p= 0,713$) eikä muissa suljetuissa vankiloissa ($p= 0,636$). Myöskään väkivaltarikkomukset eivät näytä olevan yhteydessä riskitasoihin ($p= 0,534$ ja $p= 0,968$). Hämeenlinnan vankilasta vapautuneista yhdeksällä vangilla (5 %) oli vähintään yksi ilmoitus väkivaltaisesta käytöksestä, muissa suljetuissa seitsemällä vangilla (5 %).

Hämeenlinnan vankilassa sekä muissa suljetuissa vankiloissa hallussapitorikkomuksia sekä karkaamisia ilmoitettiin liian vähän luotettavien yhteyksien laskemiseksi. Kuitenkin lähes yhdellä viidestä (19 %) Hämeenlinnasta vapautuneesta korkea riskisestä vangista oli vähintään yksi hallussapitorike. Matalan uusimisriskin vangeista vastaava luku oli 6 %. Muissa vankiloissa korkea riskistä vangeista 11 % oli ilmoitus hallussapitorikkeestä. Karkaamisia oli ilmoitettu sekä Hämeenlinnan vankilassa että muissa suljetuissa kolme.

Käytösrikkeillä näyttäisi olevan tilastollisesti merkitsevä yhteys sekä Hämeenlinnan vankilasta ($\chi^2= 25,875$, $df= 3$ ja $p< 0,001$) että muista suljetuista vankiloista ($\chi^2= 14,778$, $df= 3$ ja $p= 0,002$) vapautuneiden vankien riskitasoihin. Hämeenlinnan vankilassa kahdella viidestä (43 %) korkean riskin vangeista oli ilmoitettu vähintään yksi käytösrikkomus. Melko korkean riskin vangeista ilmoituksia oli 14 %, kohtalaisen riskin vangeista 14 % ja matalan riskin vangeista 6 %. Muissa suljetuissa vankiloissa korkean riskin vangeista yhdellä kolmesta (33 %) oli vähintään yksi käytösrikkomus, melko korkean riskin vangeista 36 %, kohtalaisen riskin vangeista 4 % ja matalan riskin vangeista 5 %. (Taulukko 10.)

SULJETUT VANKILAT			KÄYTÖSRIKKOMUS		Yhteensä
			ei	vähintään 1	
HÄV	RISKITASO	korkea riski	31	23	54
			57,4%	42,6%	100,0%
		melko kor- kea riski	43	7	50
			86,0%	14,0%	100,0%
		kohtalainen riski	32	5	37
			86,5%	13,5%	100,0%
	matala riski	48	3	51	
			94,1%	5,9%	100,0%
	Yhteensä		154	38	192
			80,2%	19,8%	100,0%
MUUT SULJETUT	RISKITASO	korkea riski	31	15	46
			67,4%	32,6%	100,0%
		melko kor- kea riski	25	14	39
			64,1%	35,9%	100,0%
		kohtalainen riski	25	1	26
			96,2%	3,8%	100,0%
	matala riski	19	1	20	
			95,0%	5,0%	100,0%
	Yhteensä		100	31	131
			76,3%	23,7%	100,0%

Taulukko 10: Käytösrikkomusten jakautuminen riskitasoittain Hämeenlinnan vankilassa ja muissa suljetuissa vankiloissa

7 Johtopäätökset

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa selvitetään määriä, riippuvuuksia ja syyseurauksia. Tilastollisessa päättelyssä lähdetään siitä, että saadut tulokset voidaan yleistää koskemaan perusjoukkoa, josta otos on poimittu. Saatujen tulosten tilastolliset jakaumat toistuvat ja vastaavat perusjoukon jakaumia. (Kananen, 2008: 51.) Opinnäytetyön tutkimusongelmana on laitostäytymisen ja laitosriskillisyyden arvioiminen. Tämä toteutettiin vertaamalla vangin uusimisriskiarviioon perustuvaa riskitasoa vangista tehtyihin ilmoituksiin.

Vangin uusimisriskiarviolla on suuntaa antava yhteys laitostäytymiseen. ARAT - arvoa ei voida kuitenkaan hyödyntää laitosriskillisyyden arvioinnissa sellaisenaan, sillä korkea uusimisriski ei suoraan ennakoiki korkeaa laitosriskiä. ARAT - pisteytyksellä ei ole merkitsevää yhteyttä siihen onko vangista tehty ilmoituksia.

Riskitasoilla ja luparikkomuksilla oli merkitsevä yhteys. Ilmoitukset jakaantuvat pääosin korkean tai melko korkean riskin vangeille. Myös riskitasoilla ja hallussapitorikkeillä oli merkitsevä yhteys. Sen sijaan päihderikkomuksia riskitaso ei selitä, vaan rikkomukset jakaantuivat tasanaisesti kaikkiin ryhmiin. Karkaamisia, väkivaltaista käytöstä ja haitantekoja käsitteleviä ilmoituksia oli liian vähän merkitsevien yhteyksien laskemiseen.

Käytösrikkomuksia riskitasot selittävät erittäin paljon. On havaittavissa, että korkean uusimisriskin omaavat vangit tekevät muita riskiryhmiä enemmän rikkeitä. Rikkeet ovat jokseenkin pieniä eivätkä läheskään aina johda kurinpitotoimenpiteisiin, mutta huomio on silti merkittävä. Korkean uusimisriskin vangit aiheuttavat matalan uusimisriskin vankeja enemmän ongelmia vankilajärjestyksessä. Vaikka korkea uusimisriski ei suoraan ennakoiki korkeaa laitosriskiä, sen merkitys on suuntaa antava ja tulisi huomioida valvonnan resursoinnissa.

Tuloksia tarkasteltiin myös erikseen avo- ja suljettujen vankiloiden kautta. Avovankiloissa riskitasot eivät juurikaan selittäneet ilmoituksia. Suljetuissa vankiloissa riskitasolla oli merkittävä yhteys hallussapitorikkeiden, käytösrikkeiden ja haitantekojen kanssa. Hämeenlinnan vankilaa koskevat tulokset olivat hyvin samansuuntaisia muihin suljettuihin vankiloihin verrattaessa.

Riippuvuuksia ja eroja koskevat johtopäätöksen perustuvat tilastollisiin testeihin. Testauksessa pyritään selvittämään tiettyjen ennakkokäsitysten eli hypoteesien paikkansa pitävyyttä. Hypoteesit ovat teoriaan tai aikaisempiin tutkimuksiin pohjautuvia olettamuksia joidenkin asioiden välisistä suhteista ja liittyvät näin syysuhteita selvitteleviin selittäviin tutkimuksiin. (Heikkilä, 2005: 189-190.) Tässä tutkimuksessa hypoteesina oli, että ARAT - arvolla olisi yhteys vankila-aikaiseen laitospöytäytymiseen. Induktiivisen päätelmän mukaan yksi aineisto ei kuitenkaan todista hypoteesia oikeaksi tai vääräksi. Hypoteesi sai aineistosta osittain tukea.

Kanadassa käytetty Custody Rating Scalen on tutkittu korreloivan ARAT:n perustana käytetyn SIR-R1:n kanssa, siten että korkea uusimisriski ennustaa myös korkeaa laitosriskiä. Kuten tässäkin tutkimuksessa, vangit, joille määritettiin korkea riskitaso, syöllistyivät useammin järjestyksirikkomuksiin kuin keski- tai matalan riskitason vangit. Kuitenkin poiketen tämän tutkimuksen tuloksista, CRS:n kerrotaan olevan yhtenevä erityisesti vahingollisen laitospöytäytymisen, karkaamisien ja ehdonalaisten vankeuksien perumisien kanssa (Nafekh & Motiuk, 2002: 3). Kansainväliset tutkimukset antavat viitteitä myös riskitasojen ja väkivaltaisen käyttäytymisen yhteydestä, jota tämä tutkimus ei kuitenkaan tukenut. Campin ja Gaesin tutkimuksessa rikkomukset luokiteltiin hyvin samantapaisesti kuin tässä tutkimuksessa. Tutkijat huomasivat, että riskitasot ennakoivat merkittävästi tulevaa riskikäyttäytymistä. Tämän opinnäytetyön tuloksia mukaillen, päihteisiin liittyvät rikkeet eivät selittyneet riskitasoilla. Huomattiin

myös, että vangit syyllistyivät yhtä suurella todennäköisyydellä rikkomuksiin vankilan tai osaston turvallisuustasosta huolimatta. Kuusikymmentä prosenttia tutkimuksen vangeista syyllistyivät rikkomuksiin riippumatta siitä olivatko heidät sijoitettu matalan tai korkean riskiluokituksen vankilaan. (2005: 4, 15.)

8 Lopuksi

Voimakkaan hoitoidelogian nousun jälkeen rinnalle on nousemassa uusi paradigma, joka asettaa tavoitteekseen vaarallisina pidettyjen ryhmien tunnistamisen, luokittelun ja hallinnan. Vanha jako rankaisun ja kuntoutuksen välillä on väistymässä, keskeistä on rikosentekijäryhmien identifiointi ja hallinta. David Garland nimeää ”kontrollin kulttuuriin” vaikuttaneiksi kehityspiirteiksi muun muassa rikollisuuteen liittyvän julkisen huolen ja pelon kasvun, väestön suojaamisen voimakkaan korostamisen, vankilan käytön uuden yleistymisen sekä laajenevan rikostorjunta- ja turvallisuusaspektin. Tehokkuus rangaistusjärjestelmässä merkitsee riskiryhmien löytämistä ja tehokasta eristämistä. Kaiken toiminnan tulee perustua mitattavaan näyttöön. Ennustettavuus tarkoittaa yksilöllisen harkinnan vähentämistä ja yleisten arviointimenetelmien käyttöönottoa koko seuraamusjärjestelmässä. Toiminta nojaa usein yksinkertaisiin standardeihin ja manuaaleihin, jolloin vuorovaikutukseen ja asiantuntijuuteen perustuva harkintavalta vähenee. (Laine, 2011: 21-25.)

Suomalaisen rikosseuraamustyön ajankohtaisena haasteena on uusi toimitilavisio. Vanki pyritään sijoittamaan mahdollisimman avoimiin olosuhteisiin, kuitenkin siten, että sijoitus perustuu aiempaa enemmän vangin riskitasoon ja valvonnan tarpeeseen. Tämä edellyttää vankien entistä parempaa arviointia ja luokittelua. Opinnäytetyössä otetaan kantaa siihen voiko vangin rikoshistoriaan perustuvaa uusimisriskiä hyödyntää myös laitosriskillisyyden arvioinnissa. Tulokset ovat suuntaa antavia tulevalle vankien riskillisyyden arvioinnille. Vangin ARAT - arvo ennakoii jossain määrin vangin laitostähtäytymistä. Uusimisriski ei ennusta väkivalta- ja päihderikkomuksia, mutta sen sijaan haitallista käyttäytymistä korkea uusimisriski ennakoii hyvin. Voidaan kuitenkin pohtia onko tarkoituksenmukaista, että rikosten uusimisriskiä mittaavaa työkalua käytettäisiin laitostähtäytymisen arvioinnissa. Hyvän mittarin tulisi mitata vain sitä mihin se on tarkoitettu. ARAT kehitettiin vankien ryhmätasoisien uusimisriskin ennustamiseen ja toiminnan intensiivisyyden kartoittamiseen, ei laitosturvallisuuden arviointiin. Mittari on tarkoitus liittää osaksi vankien kokonaisarvioita, jossa arvioidaan lisäksi muun muassa kriminogeeniset tekijät. Kyseenalaista on myös tulisiko rikoshistoriaan perustuvaa mittaria käyttää tulevaisuuden ennustamisessa. Onko riskitekijöiden kasaantuminen peruste laitoseriskin nousemiselle? Vankiloissa on määritelty kielletyksi paljon asioita, jotka eivät kuitenkaan ole kiellettyjä vankilan ulkopuolella. Useissa tutkimuksissa on kuitenkin esitetty, että aiempi rikollinen käyttäytyminen ennakoii sekä haitallista laitostähtäytymistä että uusintarikollisuutta (Camp & Gaes, 2005: 4).

Vaikka ARAT:a ei voi sellaisenaan käyttää laitosturvallisuuden arvioinnissa, uusimisriskitasot on silti tärkeää huomioida. Dynaaminen turvallisuus pohjautuu vankituntemukselle, jonka kautta poikkeaviin tapahtumiin voidaan varautua ennalta. Riskitasoa voidaan hyödyntää arviointiprosessissa, jonka tavoitteena on kohdistaa oikea määrä valvontaa suhteessa riskeihin. Vangista tehty ilmoitus ei aina johda kurinpitotoimenpiteisiin, mutta on tärkeää huomioida, että ilmoitus on tehty. Korkean uusimisriskin vangit aiheuttavat matalan riskin vankeja enemmän epäjärjestystä ja ongelmallista käyttäytymistä vankilajärjestyksessä. On perusteltua ajatella, että nämä vangit ovat välinpitämättömpiä vankilan järjestyssäännöistä ja sitovat siten myös enemmän valvonnan resursseja. Niin sanottu harmaa alue oikean ja väärän välillä on suurempi. Voidaan myös pohtia madaltavatko pienet rikkeet kynnyksestä tehdä suurempia, vankilaturvallisuutta vaarantavia rikkeitä?

Tulevaisuudessa tutkimuksen tuloksia voidaan pitää suuntaa antavina, kun arvioidaan esimerkiksi vangin sijoittelua tai vangin valvonnan tarvetta. Tutkimustuloksista on pääteltävissä, että vangin päihdetausta ei aiheuta suurta riskiä dynaamiselle turvallisuudelle, mutta esimerkiksi toistuvat hallussapitoon tai käyttäytymiseen liittyvät rikkomukset saattavat ennakoita myös tulevaa haitallista käyttäytymistä. Tämä on syytä ottaa huomioon vankiin liittyvissä erityistilanteissa kuten vankisiirroissa. Arvioitaessa vangin tulevaa käyttäytymistä, tutkimuksen tuloksista on johdettavissa ne tekijät vangin rikoshistoriassa, jotka saattavat ennakoita riskiä vankilan turvallisuudelle.

Suomalaista rikosseuraamusjärjestelmää kehitetään siihen suuntaan, että tuomitut sijoitetaan valvonnan tarpeen mukaan mahdollisimman avoimiin olosuhteisiin. Rangaistusten painopiste siirtyy suljetuista laitoksista avolaitoksiin ja vapaudessa suoritettaviin yhdyskuntaseuraamuksiin. On todettu, että vanki joka vapautuu asteittaisesti avovankilan ja esimerkiksi valvotun koevapauden kautta, ei uusi rikoksia yhtä suurella todennäköisyydellä kuin vanki, joka vapautuu suoraan suljetusta vankilasta. Kuitenkin tutkimuksen otantaan tehdessä suljetuista vankiloista vapautui suhteessa enemmän vankeja kuin avovankiloista. Vankiloissa pyritään suunnitelmalliseen ja porrastettuun vapauttamiseen, mutta luvut kuitenkin osoittavat että yhä suljetusta laitoksesta vapautuu enemmän vankeja kuin avolaitoksesta.

Tutkimusta tehdessä huomattiin, että avovankiloissa tehtiin verrattain vähän ilmoituksia. Avovankiloihin sijoitettaessa vankilan ulkoinen kontrolli vähenee ja vangin omaa vastuuta lisätään merkittävästi. Tavaroiden hallussapitoon liittyvät asiat, liikkuminen ja vapaa-ajan käyttö on vapaampaa. Korvautuuko avovankiloissa kontrolli jollain muulla vai onko ilmoitusten pienen määrän syynä se, ettei ilmoituksia ole tapana tehdä? Kontrolloivatko vangit itse käyttäytymistään, kuten avovankilasijoituksella toivotaan?

Joskus tutkimusaineisto tuottaa odottamattomia tuloksia tai yllätyksiä, jotka voivat johtaa uusiin hypoteeseihin ja uusiin tutkimuksiin. Tutkimustulokset osoittavat, ettei väkivaltakäyttäytymisen ja laitosriskillisyyden välillä ole merkitsevää yhteyttä. Väkivaltaisesta käyttäytymisestä kertovia ilmoituksia oli kuitenkin määrällisesti niin vähän, ettei merkitseviä päätelmiä voitu tehdä. Yhteyden lähempi tarkastelu olisi tärkeää, sillä väkivaltakäyttäytyminen on merkittävä tekijä laitosriskillisyyden arvioinnissa. Olisi myös mielenkiintoista tutkia vankilaan palaavien määriä ja miten uusimisriskiä voidaan hyödyntää tulevan vankimäärän arvioinnissa. Resurssien kohdistamisen suuri ongelma on, että ei tiedetä kuinka paljon vankeja tulee olemaan, ovatko resurssit ja vankipaikat mitoitettu oikein vastaamaan myös tulevaisuuden vankipopulaatiota.

ARAT -arvo ennustaa rikoksen uusimista ryhmätasolla, mutta yksittäisen vangin uusimista on mahdotonta ennustaa. ARAT on objektiivinen arviointijärjestelmä, joka matemaattisesti laskee tiedettyjen faktojen perusteella numeerisen arvon kunkin vangin uusimisriskistä. Vankeja käsitellään siis ryhmätasolla, joten kysymykseen yksilön vapaasta tahdosta ja kyvystä muuttua ei opinnäytetyössä oteta kantaa. Eettinen ongelma esiintyy vedettäessä johtopäätöksiä tutkimuksen tuloksista. Ihmisen käyttäytyminen on vahvasti tilanne- ja ympäristösidonnaista. Antavatko tilastot ja pisteytykset liian kliinisen ja yksioikoisen käsityksen yksilöistä ja kurinpitotrikkeistä? Tutkimuksen tulokset eivät ota huomioon yksilöllisiä tekijöitä esimerkiksi väkivaltakäyttäytymiseen johtaneen tilanteen takana. Opinnäytetyön tarkoituksena on määrittää mahdollisuuksia laitosriskillisyyden ennustamiseksi sekä valvonnan kohdistamisen parantamiseksi, ei arvioida yksittäisen vangin uusimista tai vankeusaikaista käyttäytymistä. Ihmistä tulisi tarkastella kokonaisuutena, johon vaikuttavat sekä elämäntilanne, terveydentila että henkinen hyvinvointi. Vangin tilannetta ulkopuolelta arvioitaessa on pyrittävä huomiomaan kokonaiskuva asiakkaan näkökulmasta, kuitenkin keskittyen arvioinnin kannalta olennaiseen tietoon, joka on asiakkaan edun mukainen.

Opinnäytetyö prosessina oli mielestäni sujuva. Työn tavoite hahmottui nopeasti. Syy-seuraussuhde, jonka kautta uusimisriskiä ja laitoskäyttäytymistä lähdettiin arvioimaan, oli yksinkertainen ja selkeä. Eniten ongelmia tuotti kvantitatiivisten menetelmien valinta sekä rajan veto kokonaisuuden kannalta olennaisten asioiden ja ylimääräisen tiedon välille. Työtä tehdessäni pidin tärkeänä, että se palvelee myös työelämän tarpeita ja, että sillä on kytkös myös käytännön työhön. Tämä mielessäni pyrin tarkastelemaan työtä kokonaisvaltaisesti pyrkien tuottamaan mahdollisimman konkreettista tietoa, joka olisi helposti siirrettävissä työelämän käytäntöihin.

Lähteet

- Bakker, L. & Riley, D. & O'Malley, J. 1999. Risk of reconviction. Statistical models predicting four types of re-offending. Department of Corrections. New Zealand.
- Bonta, J. 2002. Offender Risk Assessment: Guidelines for Selection and Use. Criminal Justice and Behavior, Aug 2002, vol. 29: 355 - 379.
- Camp, S.D. Gaes, G.G. 2005. Criminogenic Effects of the Prison Environment on Inmate Behavior: Some Experimental Evidence. Crime & Delinquency 51: 425.
- Goffman, E. 1997. Minuuden riistäjät. Tutkielma totaalisista laitoksista. Marraskuun liike 1997, näköispainos. Alkuperäinen vuodelta 1961.
- Gottfredson S., Moriarty, L. 2006. Statistical Risk Assessment: Old Problems and New Applications. Crime & Delinquency 52: 178-200.
- Grant, B.A., Luciani, F. 1998. Security Classification Using the Custody Rating Scale. Correctional Service of Canada.
- Heikkilä, T. 2005. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Hypén, K. 2002. Riski- ja tarvearviot rangaistusajan suunnittelun apuna. Teoksessa Salminen M., Toivonen K. (Toim.) Vankeinhoidon perusteet. Tietosanoma Oy, 202-220.
- Hypén, K. 2004. Vankilasta vuosina 1993 - 2001 vapautuneet ja vankilaan uudestaan palanneet. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2011.
- Hypén, K. Keinänen, A. Laulumaa, S. 2011. Vankiloiden turvallisuuden mittaaminen; Tarpeet, teoria ja käytäntö. Teoksessa Lavikkala, R., Linderborg, H. (Toim.) Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, Acta Poenologica 2/2011, 175-195.
- Junninen, M. 2008. Suomalaisten vankiloiden turvallisuus. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 5/2008.
- Kananen, J. 2011. Kvantti - Kvantitatiivisen opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja.
- Kananen, J. 2008. Kvantti - Kvantitatiivinen tutkimus alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja.
- Laine, M. 2007. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, Acta Poenologica 1/2007.
- Laine, M. 2011. Rankaisu ja kuntoutus. Teoksessa Lavikkala, R., Linderborg, H. (Toim.) Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, Acta Poenologica 2/2011, 13-40.
- Laulumaa, S. 2011. Selvitys vankilatilojen määrittelystä valvonnan intensiivisyyden mukaan. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita.
- Lohi, J. 2002. Vankilaturvallisuudesta. Teoksessa Salminen M., Toivonen K. (Toim.) Vankeinhoidon perusteet. Tietosanoma Oy, 99-109.
- Motiuk, L. 2001. Rikollista käyttäytymistä selittävät teoriat. Teoksessa Järvenpää, R., Kempas, M. (Toim.) What Works. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen oppikirja 1/2003, 16-36.

Nafekh, M., Motiuk, L.L. 2002. The Statistical Information on Recidivism - Revised 1 (SIR-R1) Scale: A Psychometric Examination. Correctional Service of Canada.

Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2010.

Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuusstrategia 2010-2015.

Rönkä, A. 2009. Sosiaalinen selviytyminen lapsuudesta aikuisuuteen - ongelmien kasautumisen kolme väylää. Teoksessa Kuorelahti, M. Viitanen, R. (Toim.) Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun - nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto, 9-15.

Sulkunen, P. 2003. Johdatus sosiologiaan. Käsitteitä ja näkökulmia. Helsinki: WSOY.

Toimintapolitiikat väkivallan ja sen uhan vähentämiseksi vankeinhoitolaitoksessa. Työryhmän raportti 23.8.2001. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2001.

Tourunen, J. 2002. Vankiloiden sosiaalinen rakenne ja konfliktitilanteet. Teoksessa Salminen M., Toivonen K. (Toim.) Vankeinhoidon perusteet. Tietosanoma Oy, 99-109.

Tyni, S. 2011. Rikosseuraamusasiakkaiden uusintarikollisuus. Teoksessa Lavikkala, R., Linderborg, H. (Toim.) Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, Acta Poenologica 2/2011, 153-175.

Uusintarikollisuuteen vaikuttavat toimintaohjelmat rikosseuraamusalalla. 2005. Rikosseuraamusvirasto.

Vankeuslaki 767/2005, luku 15.

Vankitilojen luokittelu valvonnan intensiivisyyden mukaan. 2012. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 6/2012.

Zamble, E. Porporino, F. J. 1988. Coping, Behavior, and Adaptation in Prison Inmates. New York: Springer-Verlag.

WWW-lähteet

Keinänen, A. 2005. Voidaanko vankilaan palaaminen ennustaa? Haaste 2/2005. Viitattu 21.2.2013. <http://www.haaste.om.fi/Etusivu/Juttuarkistoaiheittain/Arviointi/1247666344661>

Rikosseuraamuslaitos: Kurinpitorangaistus. Viitattu 16.1.2013. <http://www.rikosseuraamus.fi/15966.htm>

Stanford Prison Experiment: A Simulation Study of the Psychology of Imprisonment Conducted at Stanford University. Viitattu 21.2.2013. <http://www.prisonexp.org/>

Julkaisemattomat lähteet

Peltovuoma, S. 2008. Statistical Information on Recidivism - Revised 1, Arviointimentelmän esittelyä ja pohdintaa.

Peltovuoma, S. Tyni, S. 2011. Vankeusvankien uusimisriskin arvioiminen. Asiakasarviointikonaisuus-työryhmä. Rikosseuraamuslaitos.

Peltovuoma, S., Tyni, S. 2012. Aktuaarinen riskien arviointityökalu ARAT (Actuarial Risk Assessment Tool).

Kuviot

Kuvio 1: ARAT arvioinnin osiot.....	11
Kuvio 2: Kurinpitörökkömykset vuonna 2009 (N=1710)	19

Taulukot

Taulukko 1: Kvantitatiivisen tutkimuksen luotettavuus: otos - perusjoukko.....	27
Taulukko 2: Vankien ARAT - pisteytykseen perustuva riskitaso	29
Taulukko 3: Luparikkeiden jakautuminen riskitasoittain	29
Taulukko 4: Päihderikkeiden jakautuminen riskitasoittain	30
Taulukko 5: Hallussapitorikkeiden jakautuminen riskitasoittain	30
Taulukko 6: Käytösrikkomusten jakautuminen riskitasoittain	31
Taulukko 7: Avo- ja suljetuista vankiloista vapautuneiden vankien ARAT - pisteytykseen perustuvat riskitasot	33
Taulukko 8: Käytösrikkomusten jakautuminen riskitasoittain suljetuissa ja avovankiloissa	34
Taulukko 9: Hämeenlinnan vankilasta ja muista vankiloista vapautuneiden vankien ARAT - pisteytykseen perustuvat riskitasot.....	35
Taulukko 10: Käytösrikkomusten jakautuminen riskitasoittain Hämeenlinnan vankilassa ja muissa suljetuissa vankiloissa.....	37

Liitteet

Liite 1. Tutkimuslupa

Päätös

27.3.2012

16/332/2012

Jenni Soramäki
Sulonpolku 6
14500 Iittala

Hakemuksenne 28.2.2012

Tutkimuslupahakemus

Olet hakenut Rikosseuraamuslaitokselta tutkimuslupaa Laurea-ammattikorkeakoulun rikosseuraamusalan opinnäytetyötä varten. Opinnäytteen ohjaajana toimii lehtori Emmi Lattu.

Tutkimuksen aihe ja tarkoitus

Tutkimuksen aiheena on SIR-R1 ennustamassa laitosturvallisuutta – Tutkimus vangin uusimisriskin ja laitostähtäytymisen korrelaatioista.

Tutkimuksen toteutus

Tilastollisin menetelmin analysoidaan noin 100-200 vuonna 2007 vankilasta vapautunutta suomalaista miesvankia, joille voidaan määrittää SIR-arvo sekä samana vuonna Hämeenlinnan vankilasta vapautuneet miesvangit.

SIR-arvoja verrataan tutkimuksessa kurinpitotoimituksiin tavoitteena löytää korrelaatiota vangin laitostähtäytymisen ja uusimisriskin välillä.

Lupahakemus

Haette lupaa tutkimuksen suorittamiseen.

Päätös

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö myöntää teille tutkimusluvan hakemuksenne mukaisesti.

Tutkimuksen yhteyshenkilöinä toimivat johtaja Samuli Laulumaa ja tutkija Sasu Tyni Rikosseuraamuslaitoksesta. Tutkimusmateriaalin muodostaminen tehdään heidän välityksellään.

Tutkimuksen tulokset on esitettävä niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto on säilytettävä siten, ettei se joudu ulkopuolisten käsiin. Tutkimusaineisto on tarkoitettu vain tutkimukselliseen käyttöön ja se on hävitettävä yksilötietojen osalta tutkimuksen valmistuttua.

2(2)

Tutkimuksen valmistuttua siitä tulee lähettää kopio Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön, Hämeenlinnan vankilaan sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen Kriminologiselle kirjastolle (Vernissakatu 2A, 01301 VANTAA). Hankkeesta tulee myös lähettää tiivistelmä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön (peter.blomster@om.fi). Rikosseuraamuslaitos pidättää oikeuden julkaista tiivistelmän internet-sivuillaan.

Tähän päätökseen voi hakea muutosta Helsingin hallinto-oikeudesta. Valitusosoitus liitteenä.

Kirsti Kuivajärvi
kehitysjohtaja

Peter Blomster
tutkija

Tiedoksi

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen johtaja Sauli Hautakangas
Hämeenlinnan vankilan johtaja Samuli Laulumaa
Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön tutkija Sasu Tyni
Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen kirjastonhoitaja Silja Rekoma

Liite 2. Vankitietojärjestelmän nimikkeiden luokittelu

VANKITIETOJÄRJESTELMÄN NIMIKKEIDEN LUOKITTELU

1 itsensä päihdyttäminen	
2 virkamiehen väkivaltainen vastustaminen	
3 poistumislupaehtojen rikkominen	
4 siviilityöehtojen rikkominen	LUPARIKKOMUS
5 opiskeluun liittyvien ehtojen rikkominen	3,4,5,31,32,
6 päihteiden hallussapito	
7 päihteiden valmistus, välitys	
8 työstä kieltäytyminen	
9 muusta toiminnasta kieltäytyminen	PÄIHDERIKKOMUS
10 haitanteko virkamiehelle	1,7,26,34
11 muihin kohdistunut väkivalta	
12 niskoittelu	
13 sopimaton käytös	
14 valtion omaisuuden turmeleminen	VÄKIVALTAINEN KÄYTÖS
15 luvaton tavaran hallussapito	2,11,22,23,30
16 laitosjärjestyksen rikkominen	
17 teräaseen hallussapito	
18 karkaaminen, karkaamisen yritys	HALLUSSAPITORIKKOMUS
19 muu rikkomus	6,15,17,
20 omasta pyynnöstä eristetty	
21 tutkinnallinen syy EI HUOMIOIDA!	
22 itsetuhoinen käytös	KARKAAMINEN TMS.
23 aggressiivinen käytös	18,29
24 muu tapahtuma TAPAUSKOHTAINEN HARKINTA	
25 uhkaava käytös	
26 huumausaineen käyttörikos	SOPIMATON KÄYTÖS
27 avolaitosmääräyksen peruuttaminen TAPAUSKOHT. HARKINTA	8,9,13,16,19,20,24
28 siirto eristämistarkkailuun / tarkkailuun TAPAUSKOHT. HARKINTA	
29 luvaton poistuminen	
30 VL 18:5 § perusteella erillään	
31 poistumislupaehtojen rikkominen	HAITANTEKO
32 valvotun koevapauden lupaehtojen rikkominen	10,12,14,35,36
33 Pakkokeinolain perusteella erillään EI HUOMIOIDA!	
34 huumausainerikos	
35 palohälytys	
36 virkamiehen vastustaminen	